

URALISZTIKA 1945 - 1975

Mikola Tibor

I.

A két világháború közötti időszak a magyarországi uralisztika történetében a pangás ideje volt. Az akkori művelődéspolitikai szinte egyáltalán nem biztosította az uralisztika fejlődéséhez szükséges anyagi támogatást. Jellemző, hogy 1920-tól 1945-ig a Nyelvtudományi Közleményeknek 25 helyett csak 6 kötete jelenhetett meg, s hogy e 6 folyóirat-köteten kívül mindössze 2 nagyobb terjedelmű, önálló finnugor kiadvány látott napvilágot. A finnugor nyelvészet kevés számú művelője legnagyobbbrészt nehéz körülmények között dolgozott, a külföldi tudományos eredmények követésére, az új általános nyelvészeti irányzatok megismerésére nemigen volt módja. Maga az akkori kultúrpolitika is a haladó áramlatoktól való elzárkózásra ösztönzött. Csak a 40-es évek elején kísérelte meg - sikerrel - a fiatalon elhunyt GYÖRKE JÓZSEF /1906-1946/, a kiváló általános nyelvész, LAZICZIUS GYULA munkásságához kapcsolódva, korszerűbb eljárások alkalmazását az uralisztikai kutatásokban. Bár tiszteletre méltó egyéni erőfeszítések eredményeképpen a magyarországi uralisztika sokat megőrzött régi tekintélyéből, sok hiányosságot kellett pótolni 1945 után: 1. a korábbi anyaggyűjtések sajtó alá rendezése, 2. összefoglaló munkák elkészítése; 3. az újabb elméleti-módszertani eredmények elsajátítása, alkalmazása.

Az 1945. év az egész magyar tudományos élet, így az uralisztika számára is új korszak kezdetét jelentette. Bár a tudomány művelői az első hónapoktól kezdve tapasztalhatták a kormányservek jóindulatát és segítségét, a világháború

pusztításai és megrázkódtatásai után 3-4 évnek kellett eltelnie az uralisztikai kutatások igazi föllendítésének kezdetéig. Az újrakezdést megnehezítette az előző korszak súlyos öröksége, majd a marrizmus jelentkezése.

A nyelvtudományi kutatások keretét az 1949-ben készült ötéves terv szolgált. A magyar nyelvtudomány történetében először kísérelték meg összefogni az erőket a legfontosabbaknak tekintett feladatok elvégzésére. Az akadémiai bizottságok e terv alapján igyekeztek támogatni a folyamatban levő kutatásokat, s az elkészült munkák kiadása is tervszerűen történt. A nyelvtudomány első ötéves terve nem bizonyult reálisnak: öt rövid év alatt akarta évtizedek súlyos mulasztásait pótolni. Tervbe vette 1. a kiadatlan rokonnyelvi gyűjtemények sajtó alá rendezését és kiadását, 2. rokon nyelvi szótárak készítését és kiadását, 3. egy finnugor etimológiai szótár anyagának összegyűjtését és kiadásának előkészítését, 4. a finnugor népekre és nyelvekre vonatkozó ismeretek összefoglalását, 5. rokonnyelvi olvasókönyvek kiadását az egyetemi oktatás céljára, valamint 6. a Nyelvtudományi Közlemények 50 kötetéhez mutató készítését.

Ez a terv nemcsak teljesíthetetlenül sokat markolt, hanem ugyanakkor fontos problémákat mellőzött is. Nem tűzte ki célul kifejezetten elméleti-módszertani kérdések vizsgálatát, az általános nyelvészet újabb eredményeinek számbavételét és alkalmazását. Ennek több oka is volt. Így például az, hogy a tervmunkák gerincét képező szövegkiadások és szótárkészítések nem is igen tették szükségessé a hagyományos történeti-összehasonlító módszer mellett újabb eljárások alkalmazását. Már pedig e régóta esedékes feladatok elvégzése valóban nem volt tovább halasztható, s ezért többé-kevésbé meg is lehet érteni, hogy az ötvenes években viszonylag kevés figyelem jutott fontos teoretikus és metodológiai kérdések vizsgálatára.

Hogy a modern nyugati irányzatok megismerése és adaptációja tovább késett Magyarországon, annak politikai okai is voltak. A hidegháborús 50-es években nemigen lehetett a nyugati nyelvtudomány eredményeinek felhasználására gondolni.

Az ilyen kérdések persze nem hiányoztak teljesen. Egyes konkrét nyelvi problémák vizsgálata gyakran vezette el a kutatót elvi kérdések taglalásáig, amint ezt később láthatjuk még. A kifejezetten elvi kérdésekkel foglalkozó dolgozatok száma azonban nagyon kevés, s e kevés írás is azt vizsgálja általában, hogy a hagyományos összehasonlító-történeti módszer összeegyeztethető-e a marxizmussal, illetve pontosabban szólva Sztálinnak a nyelvtudomány egyes kérdéseiről írott cikkeivel. ZSIRAI MIKLÓS *Sztálin cikkei és a történeti-összehasonlító nyelvtudomány* című akadémiai korreferátumában kifejti /I.O.K. I, 41-45/, hogy a régi történeti-összehasonlító módszerből át kell venni, ami jó van benne, de ami elavult, azt el kell vetni, illetve ki kell javítani. A régi történeti-összehasonlító módszer fő hibáit a következőkben látja: 1. a nyelvi tényeket környezetükből kitépett és lepréselt növényekként, a szabályos hangmegfelelések öncélú bizonyítása, a szerkezeti elemek formális egyezéseinek kimutatása céljából vizsgálja, a nyelvet beszélő társadalom történetétől függetlenül, 2. kévéssé veszi figyelembe a szomszédos tudományágak /történet-tudomány, régészet, néprajz/ eredményeit; 3. az egyes nyelvcsaládok összehasonlító kutatásában gyakran jelentkeznek fajelméletes szempontok, nacionalista eszmék; 4. a nyelvi elemek rekonstrukcióit történeti realitásnak tekinti.

Bár az eddigiekben vázolt célok és elvek inkább az ötvenes évek első felére jellemzőek, lényegesebb változások körvonalai csak az 1961 márciusában tartott "Vita a nyelvtudomány elvi kérdéseiről" című konferencia után kezdtek mutatkozni.

Lássuk most már, hogyan valósultak meg az említett célok és elvek.

A kiadatlan rokonnyelvi gyűjtések sajtó alá rendezésében, amelyet a terv 1. pontja írt elő, jelentős eredmények születtek. ZSIRAI MIKLÓS 1951-ben közzétette REGULY ANTAL és PÁPAY JÓZSEF hagyatékának II. kötetét /ZSIRAI 1951 b/. KÁLMAN BÉLA elkészítette a *Vogul Népköltési Gyűjtemény* III.

kötetéhez a tárgyi és nyelvi magyarázatokat. A bevezetésben az obi-ugor medvetiszteletet mutatja be /KALMAN 1952a/. Igen értékes FOKOS DAVID zürjén népköltési gyűjtése is /FOKOS 1951/. A népköltészeti alkotásokat nyelvjárások szerint csoportosítja, s egyben jellemzi is az egyes nyelvjárásokat, rámutat a nyelvjárások egymáshoz való viszonyára. FOKOS DAVID sajtó alá rendezte MUNKACSI votják népköltési gyűjteményét is, amely Helsinkiben jelent meg /MUNKACSI-FOKOS 1952/. A változatos, érdekes tartalmú kötet számos nyelvjárásból közül nyelvmutatványokat, és néprajzi szempontból is figyelemre méltó. A század elején gyűjtött népköltészeti alkotások például még őrzik a medvekultusz emlékeit. Megindult BEKE ÜDÖN cseremiszi gyűjtésének kiadása is /BEKE 1951a, 1957b/. BEKE 1916-18-ban gyűjtötte anyagát az I. világháborúban fogásba esett finnugor nemzetiségű hadifoglyoktól. A gyűjtés az egész cseremiszi nyelvterületet felöleli, több korábban ismeretlen nyelvjárást mutat be. Szöveggözlésében a fonematikushoz közel álló jelölésmódot alkalmaz. Hiányossága, hogy nem ad nyelvi és tárgyi magyarázatokat, s a bemutatott nyelvjárások jellemző vonásait sem vázolja fel.

Az 1950-es évek második felében újra lehetőség nyílt anyaggyűjtő munkára a Szovjetunióban. Részben maguknál a nyelvrokon népeknél, részben leningrádi főiskolai hallgatóktól. RADANOVICS KÁROLY és VASZOLYI ERIK zürjén szövegmutatványokat tett közzé /RÉDEI 1959a, VASZOLYI 1960/, KALMAN BÉLA vogul és osztják anyagot publikált /KALMAN 1960 ab/, részben olyan nyelvjárásokból is, amelyekből korábban nem rendelkezünk szövegekkel.

A szöveggözléményeken kívül napvilágot láttak jelentős szótári gyűjtések is, amelyek évtizedekig vártak publikálásra. A legfontosabb FOKOS nagy zürjén szótára, amelynek anyagát az 1910-es években gyűjtötte a zürjének földjén, ill. Magyarországra került zürjén hadifoglyoktól /FOKOS 1959/. A kb. 22000 szót tartalmazó szótár nagy érdeme, hogy a szavak használatát sok példamondattal illusztrálja. HAJDÚ PÉTER ki-

adta PÁPAI KAROLYNak 1888-89-ben gyűjtött szelkup szójegyzéket /HAJDÚ 1952a/, N. SEBESTYÉN IRÉN pedig a lett SPROGISnak az 1910-es évekből származó nyenyec gyűjtését /N. SEBESTYÉN I. 1952b/. KÁLMÁN BÉLA régebbi gyűjtésekre támaszkodva állította össze vogul nyelvkönyvét /KÁLMÁN 1955/, amely az északi-vogul nyelvjárást mutatja be. FOKOS DAVID nyelvtani vázlatot készített Y. WICHMANN votják chrestomathiájához /FOKOS 1954a/, nagy mértékben növelve ezzel a könyv használhatóságát. LAKÓ GYÖRGY új szigvai osztják gyűjtésében a hangtan és az alaktan áll előtérben /LAKÓ 1956c/. Saját följegyzéseit a századforduló táján gyűjtött anyagokkal egybevetve fölvázolja az északi vogulban fél évszázad alatt végbement változásokat /LAKÓ 1960/.

A Magyarországon, Finnországban és a Szovjetúnióban megjelenő sok új szövegkiadás és szótár kedvező helyzetet teremtett az etimológiai kutatások fejlődése számára. E régióta népszerű szakterületen számosan dolgoztak. Többen a tervmunkák közé tartozó *A magyar szókészlet finnugor elemei* keretében, mások azon kívül. Kétségtelen, hogy a nagyszámú etimológiai tanulmány egy elég tekintélyes része másodrangú etimológiai részletkérdéseket tárgyal, új szótárak adataira támaszkodó korrekciókat, kevésbé jelentős adalékokat közöl, de nem ritkák az olyan etimológiai dolgozatok, amelyek jelentősebb problémákhoz kapcsolódnak, s tagadhatatlan, hogy e munka során a szófejtés módszerei is korszerűsödtek. E szófejtő munka újszerű vonásai a következőkben foglalhatók össze: 1. a művelődéstörténeti vonatkozások fokozott előtérbe állítása, 2. a jelentéstan szerepének növekedése, 3. a szócsaládok szerinti összefoglaló tárgyalásra való törekvés, 4. a szó belső történetének vizsgálata, a nyelvjárási alakok, a magyar nyelvtörténet bevonásával, 5. a szó egész fogalomkörének a számba vétele.

A kultúrtörténeti, néprajzi tekintetben is jelentős dolgozatok körébe tartoznak például MÉSZÖLY GEDEONnak az ugorkori vadászéletet és sámánosságot elemző dolgozatai /MÉSZÖLY 1951, 1952/, HAJDÚ PÉTER tanulmánya a szamojéd sámánok kategóriáiról /HAJDÚ 1960b/, NYÍRI ANTAL tárasdalom-

történeti kérdéseket vizsgáló írásai /pl. NYÍRI 1956/. A Számfogalom kialakulásának érdekfeszítő kérdéseit kutatja F. KOVÁCS FERENC több, az uráli számnevek eredetével kapcsolatos fejtegetésében /F. KOVÁCS 1958, 1960/. A nyelv és a gondolkodás viszonyához ad értékes adalékokat HAJDÚ PÉTERnek a *jobb* és a *bal* fogalmának megnevezéseit elemző tanulmánya /HAJDÚ 1951/. Egy egész fogalomkör, a nyílnevek eredetét vizsgálja CS. FALUDI ÁGOTA dolgozata /CS.FALUDI 1954b/.

A jövevényszó-kutatások száma ez időben nem nagy, de feltétlenül figyelmet érdemelnek FOKOS DAVID jövevényszó-tanulmányai, amelyek a permi és az ugor nyelvek kapcsolataira vonatkoznak, s módszertani szempontból is nagyon tanulságosak. Rámutat arra, hogy a finnugor nyelvek más finnugor nyelvből származó jövevényszavait nem nagyon értékelték még abból a szempontból, hogy milyen tanulságok vonhatók le belőlük az átadó nyelvre nézve. Mintaszerűen igazolja az obi-ugor nyelvekbe átkerült permi jövevényszavak segítségével, hogy a zürjén *l > v* hangváltozás a XVII.sz.-ban mehetett végbe. Több példával mutatja be a jövevényszavak kutatásának hasznosítását a művelődéstörténet számára. /FOKOS 1953b, 1955b/. SZ. KISPÁL MAGDOLNA az ugor-török érintkezések idejével és helyével kapcsolatban jut új eredményekre /SZ. KISPÁL 1952/, de megállapításait a későbbi kutatások nem igazolták.

A hangtörténeti kérdések is több kutatót foglalkoztattak. A legnagyobb igényű vállalkozás MOÓR ELEMÉRÉ, aki a magyar konsonantizmus kialakulása kapcsán állást foglal a finnugor hangtörténet számos lényeges kérdésében is. A finnugor alapnyelv hangállományát több zöngés hanggal akarja kibővíteni. Az alapnyelvi hangsúly szerinte nem az első szótagra esett, hanem váltakozó /schwankend/ volt. Számos hangváltozást azzal magyaráz, hogy a szerinte eredetileg gyengén vágott /schwach geschnitten/ szótaghangsúly idegen hatásra

megváltozott. A magyar nyelv történetében nagy szerepet tulajdonít a permi nyelvek hatásának. /MOÓR 1952/. E kellően meg nem alapozott állításokat általában nem fogadták el /vö. pl. E. ITKONEN, FUFA. 32 [1956], 67-73/.

Meggyőzőek viszont HAJDÚ PÉTER tanulmányai, aki a szamojéd hangtörténet két lényeges kérdését elemezte. A szamojéd szókezdő *n-, ű* szekunder jellegének kimutatása az uráli alapnyelv rekonstruálása szempontjából is fontos /HAJDÚ 1954/. Többször visszatért a szamojéd gégezárhangok problémájára /HAJDÚ 1956, 1958/. Tisztázta eredetüket, bemutatta mai szerepüket, jelentkezési formáikat. Több érvet hoz annak igazolására, hogy csak egy gégezárhang-fonéma létezik. - A szóvégi magánhangzók sorsával több kutató is foglalkozott /KALMÁN 1958, GULYA 1960/.

Az alaktani kérdések kutatása kevésbé népszerű, mint a főntebb említett területeké. Ez abból is látható, hogy egyetlen önálló, alaktani kérdéseket tárgyaló monográfia sem jelent meg ezekben az években. Kétségtelen azonban, hogy a kisebb számban megjelenő morfológiai témájú dolgozatok egy része fontos kérdéseket vetett föl, s jelentősen bővítette ismereteinket az egyes nyelvcsaládok és az uráli alapnyelv alaktani rendszeréről. A tanulmányok egy része általános urálistikai kérdéseket vizsgál, más részük a permi, az obi-ugor és a szamojéd nyelvek problémáival foglalkozik.

BEKE ÖDÖN az uráli és az indoeurópai duális eredetével kapcsolatban foglal állást /BEKE 1956/. Úgy véli, hogy mindkét nyelvcsaládban az ún. elliptikus duális volt e kategória kifejlődésének kiindulópontja, hiszen a számjelek /és a genitivus jel/ önmagukban is kifejezik azt, hogy a megnevezett személyen kívül más, vele szoros kapcsolatban álló személyekről is szó van. BEKE egyéb morfológiai kérdéseket is vizsgált, így a participiumok verbum finitumként való használatát, a határozatlan névmásokat stb. /BEKE 1954a/. VÉRTES EDIT a birtoklás fogalmának kifejezési módjairól és az accusativusrag eredetéről értekezett /VÉRTES 1956-7, 1960a/. Ez utóbbiról az a

véleménye, hogy az accusativusrag névmási, deiktikus elemekből keletkezett, s eredetileg determinálásra szolgált.

A permi nyelvek egy problémájából, a prosecutivus és a transitivus eredetéből kiindulva egy általános uralisztikai szempontból is fontos kérdéshez jut el LAKÓ GYÖRGY, amikor a *t* locativusragot a finn-permi ág nyelveiben is több végződésben és határozószóban kimutatja /LAKÓ 1951-52/. FOKOS DAVID a mértékhatározói instrumentális ragos főnév tárgyá, majd nominativusszá válását mutatja be permi és obi-ugor anyagon, a szintaktikai viszonyok gondos elemzésével /FOKOS 1955a/. Ő adja a permi határozói igenevek alapos elemzését is /FOKOS 1958/.

A magyarral közeli rokon obi-ugor nyelvek alaktani problémái több dolgozatban szerepelnek. VÉRTES EDIT cikksorozata a keleti osztják nyelvjárások számos kérdésére derített fényt /VÉRTES 1958-1961/. LAVOTHA ÜDÜN több ízben vizsgálta a vogul passzívumot /LAVOTHA 1958, 1960b/, s rámutatott arra, hogy a passzívumban a cselekvés végpontja a domináns képzet, amely a vogulban nemcsak a *patiens*, hanem az ige határozója is lehet.

Rangos helyet foglalnak el ezen évek morfológiai szakirodalmában HAJDÚ PÉTER és N. SEBESTYÉN IRÉN tanulmányai, akik élve az új szöveg- és lexikai kiadványok nyújtotta lehetőséggel a szamojéd nyelvek több fontos problémáját tisztázták. A meg-megújuló genitívusvita során /N. SEBESTYÉN 1957, 1958a, HAJDÚ 1959ab, 1960a/ bebizonyosodott, hogy a szamojéd nyelvek ismerik, s az összamojédnak is ismernie kellett a genitívust. Ebből nagy valószínűséggel következtethetünk az uráli *-n* genitívusrag meglétére is. HAJDÚ PÉTER oldotta meg, ebben is vitázva N. SEBESTYÉN IRÉNNel, a szamojéd nyelvek jellegzetes praedestináló ragozásának a problémáját is /HAJDÚ 1959b/, N. SEBESTYÉN 1960/.

A mondatnani dolgozatok száma nagyon kevés, s a jelentősebb írások célkitűzése egy kicsit kívül is esik a szintakszison. FOKOS DAVID ez időben folytatja ural-altaji mondatnani kutatásait, amelyekből az ural-altaji nyelvrokonság hipotézise számára remél újabb bizonyítékokat meríteni /FOKOS 1960/. PAPP ISTVÁNNak az állítmányi szerkezet őstörténe-

tét vizsgáló értekezése /PAPP 1957/ inkább a paleolingvisztika körébe tartozik. A predikatív szerkezet fejlődésében három szakaszt különböztet meg: 1. lélektani, 2. logikai, 3. grammatikai típusú szerkezet korát. A lélektani típusú a legrégebb. Ekkor ige és névszó még egyáltalán nem különült el, a mondat felépítését szubjektív mozzanatok szabták meg. A logikai típus idején kialakultak a fő szófaji jelentéskategóriák, de alaktanilag a szófajok még nem különültek el. -A mondatformálásban most már az objektív tárgyi tényezők, kerültek előtérbe. A grammatikai típusú predikatív szerkezet a legfejlettebb. A beszéd tárgy két kiemelt mozzanatát a cselekvő - cselekvés viszonyába állítjuk. A szófajok morfológiailag is elkülönültek. Vizsgálja a kéttagú mondat keletkezését is, s kevés módosítással elfogadja RAVILA ismert elméletét a jelzős szerkezet ősi voltáról. KLEMM IMRE ANTAL rövid tanulmánya a mondat és a mondatrészek eredetéről /KLEMM 1959/ hasonló elvi alapon íródott.

A szóképzés és a szóösszetétel kérdéseit vizsgáló dolgozatok is mutatják, hogy a magyarországi uralisztika nemcsak módszertani szempontból volt kissé egyoldalú: e területen is zömmel a permi és az obi-ugor nyelvek problémáit kutatják a nyelvészek, s jóval kisebb figyelemben részesültek a finn-volgai ághoz tartozó rokonnyelvek. Örvendetes viszont, hogy a szamojéd nyelvek iránti fokozódó érdeklődés, ha csak egy cikkben is, de itt is megmutatkozik /N. SEBESTYÉN IREN 1958/.

Nagyobb szintézisek nem születtek, de résztanulmányok jelzik SZ. KISPÁL MAGDOLNA vogul és A. KÖVESI MAGDA zürjén monográfiájának formálódását /SZ. KISPÁL 1958, A. KÖVESI 1954/. Több tanulmányt szentelt a permi nyelvek és a cseremis derivációjának BEKE ÖDÖN /BEKE 1952, 1954b, 1955/. RADANOVICS KÁROLY a zürjén-votják, CS. FALUDI ÁGOTA pedig az osztják szóképzés történetéhez nyújt értékes adalékokat /RADANOVICS 1959b, CS. FALUDI 1954 a/. A magyar -t, -tt igenévképző finnugor rokonságát RADANOVICS KÁROLY tárja fel /RADANOVICS 1958b/, a magyar -ni főnévképző eredetével

és rokon nyelvi megfelelőivel kapcsolatban A. KÖVESI MAGDA foglalt állást /A.KÖVESI 1960/.

A szóösszetételekkel egyedül csak CS. FALUDI AGOTA foglalkozott. Kismonográfiában tekinti át az osztják névszói összetételeket /1948/, majd érdekes tanulmányt ír az ún. öszszefoglalóösszetételek és a parallelizmusok viszonyáról. Kimutatja, hogy a látszólag nagy számú egyezés ellenére a két jelenség független egymástól, egyik sem keletkezett a másiktól /1952a/.

Attekintve az uralisztika központi problémakörét /anyag-publikációk, etimológia, hang-, alak-, mondat- és szóképzés-tan/, láthattuk, hogy egyik-másik terület nem részesült fontosságának megfelelő figyelemben, még történeti szempontból sem, hogy a synchroniát ne is említsük. Ezt azonban részben ellensúlyozza az, hogy az uralisztika egyik-másik határterületén viszont jelentős eredmények születtek, így a paleolingvisztikában és az őstörténetkutatásban.

Főntebb már említettük LAKÓ GYÖRGY kutatásait a permi prosecutivus és transitivus kérdéséről, valamint a *t* locativusragról /1951-52/. E problémakörhöz kapcsolódva, RAVILA kutatásait továbbfejlesztve, LAKÓ megkísérli fölvezetni a *t* és az *n* locativusrag kialakulását /1952/. A locativusragok szerinte mutatónévmásokból származnak. E névmások gyakran, aktualizáló szerepet betöltve, főnevek után álltak. Később önállóságukat elvesztették, hangalakilag megrövidültek, s viszonyító szerepet nyertek. FOKOS DAVID új gondolatokkal gazdagítja RAVILA és LAKÓ fölvetéseit /FOKOS 1956/. Ő is abból indul ki, hogy eredetileg csak ragtalan határozók voltak. Számol a mutatónévmások aktualizáló szerepével is. A névmásoknak a főnév után való helyzetét azzal magyarázza, hogy a főnév volt a domináns képzet, a névmás arra utalt viszsza. Az önállóságukat veszített névmások később specializálódtak, különféle határozói viszonyításokat kezdtek el kifejezni. Új vonás FOKOSnál, hogy lehetségesnek tartja azt,

hogy már az aktualizáló névmásnak is volt végződése, valamely névmási vagy deiktikus elem, s az specializálódott.

A legélénkebb tudományos tevékenység a magyarországi uralisztikán belül az egyik határterületén, az őshazakutatásban bontakozott ki. A magyar őstörténet egyes problémái és az uráli őshaza körül kirobbant heves vitában a magyar uralisták több vezető egyénisége nyilatkozott meg. Kulcs szerepe volt e vitában HAJDÚ PÉTERnek, aki több értekezésben utasította vissza a nyelvészeknek az őstörténetben való illetékességét vitató nézeteket, a nyelvészeti paleontológia módszerével meghatározta az őshaza helyét. Munkájában azonban nemcsak a nyelvészetre támaszkodott, hanem fölhasznált a számos rokon tudományág /régészet, néprajz, embertan/ eredményeit is, még pedig jóval nagyobb mértékben, mint elődei. Az őshaza helyét illetőleg lényegében megerősíti a korábbi nézeteket, de a finnugor kori társadalom fejlettségével kapcsolatban új következtetésekre jut: kételkedik a földművelés és állattenyésztés finnugor kori meglétében. Az uráli-indoeurópai és az uráli-altaji ősrakonság gondolatával szemben tartózkodó álláspontra helyezkedik /HAJDÚ 1952b, 1953a, LAKÓ 1953/. A nyelvöldrajzi módszer alkalmazásával végezte őstörténeti kutatásait N. SEBESTYÉN IRENNIS /1952a/, de az etimológiai bizonyító anyag nem eléggé kritikus kezelése miatt eredményei nem szilárdak. Később MOÓR ELEMÉR szentelt hosszú értekezést a magyar őstörténet problémáinak /1956-1960/. Ő is a nyelvészeti paleontológiára alapozott komplex őstörténeti kutatásnak a híve, de értekezésének van néhány új vonása: 1. Nem az uráli időktől indulva jut el a későbbi korokig, hanem a viszonylag jobban ismert honfoglaláskortól kezdi kutatásait, s az időben visszafelé halad; 2. Az őstörténetben a klímaváltozásokat tekinti a legfontosabb tényezőknék; 3. A mássalhangzórendszer átalakulásaiból és az ún. fölösleges jövevényszavakból kétnyelvűségre, ill. népkeveredésre következtet. - Ezen szempontok kellő körültekintéssel való alkalmazása valóban adhat új eredmé-

nyeket, de MOÓR ELEMÉR dolgozata az etimológiai példatár kritikátlan összeállítása, számos elhamarkodott, meg nem alapozott föltevése miatt nem gyakorolt nagyobb hatást a magyar őstörténetkutatás fejlődésére.

Az uráli nyelvcsalád külső kapcsolatainak egyik fontos kérdéséről, az uráli és altaji nyelvek viszonyáról ír LIGETI LAJOS /1953/. Áttekinti a kérdés kutatásának történetét. Rámutat arra, hogy magának az altaji nyelvcsaládnak a belső problémái sincsenek még tisztázva. Úgy véli, hogy a számnevek, testrésznevek vallomásának nem kell döntő jelentőséget tulajdonítani, viszont az eddignél több figyelmet kellene fordítani az egyes altaji népek történetére, a jövevényszavakra.

Az uráli nyelvcsalád belső kapcsolatait vizsgálja N. SEBESTYÉN IRÉN írása a protolapp nyelv problémájáról /1953/. Elfogadja TOIVONEN véleményét a lappok szamojéd eredetéről, s új szóegyeztetésekkel és szerkezeti párhuzamokkal /a jelző és a jelzett szó egyeztetése a szamojédban és a finn-volgai nyelvek nagy részében/ igyekszik e nézeteket alátámasztani.

Az uralisztika egyéb területeiről csak röviden szólunk, mert többnyire csak egy-két dolgozat képviseli őket.

Feltétlenül meg kell említenünk azt az elsősorban gyakorlati célokat szolgáló nyelv- és nyelvkönyvírói tevékenységet, amelyet PAPP ISTVÁN és LAVOTHA ÖDÖN fejtett ki /PAPP I. 1956b, 1962ab, LAVOTHA 1960a/. E könyvek a gyakorlati szemponton túl mint a finn, illetve az észti nyelv leíró nyelvtanai is figyelemreméltóak.

Jelentős eredmény volt, hogy JUHASZ JENŐ elkészítette a Nyelvtudományi Közlemények 1-50. kötetének mutatóját, s így közel 100 év finnugrisztikai termése vált hozzáférhetővé a kutatás számára /1955/.

HAJDÚ PÉTER úttörő munkát végzett el, amikor összegyűjtötte és etimológiailag megmagyarázta a szamojéd nemzetség-

neveket /Stammesnamen/. Elemzi az elnevezések struktúráját, jellemzi különféle fajtáit. Rámutat a totemizmusnak a névadásban játszott nagy szerepére. /1948-1950/.

Kifejezetten jelentéstani problémák jóformán csak FÖKÖS DAVID vegyes tartalmú cikksorozatában merültek fel /1953 a, 1956-1967/, aki egyebek mellett a következő kérdéseket vizsgálta: eufémia, kakofónia, állító kifejezés tagadó értelemben és fordítva, az összefoglaló összetételek stb. Itt említjük meg ERDŐDI JÓZSEF írását /1958/, aki BEKE ÜDÖN szótári anyaga alapján, a néprajzi vonatkozások figyelembe vételével mutatja be a cseremisztábu- és óvóneveket.

Érdekes kérdést, a szöveg és a dallam viszonyát a számojéd énekekben, választotta egyik dolgozata témájaként HAJDÚ PÉTER /1959-60/. Rámutat arra, hogy a primitív népek daljaiban és sámanénekeiben a dallam és a szöveg laza kapcsolata, a rögtönzés miatt gyakran fordulnak elő sortöltő elemek /interjekciók, töltőszótagok/.

A tudománytörténetet ZSIRAI MIKLÓS írásai képviselik, aki több tanulmányában tárta fel a magyar nyelvtudomány haladó hagyományait, mutatta be a modern nyelvtudomány magyar úttörőinek életét és munkásságát /1950, 1952a, 1953/. - A magyarországi finnugor nyelvtudomány helyzetét és jövő feladatait LAKÓ GYÖRGY vázolta fel /1959/.

Az uráli nyelvek kutatásával párhuzamosan, azzal szerves összefüggésben, a magyar nyelvészek feladatuknak tekintették a rokon népek történetének, mai életének, kultúrájának a vizsgálatát is. ZSIRAI MIKLÓS a finnugor, HAJDÚ PÉTER pedig a számojéd népekről való legfontosabb ismereteket foglalta össze egy-egy kismonográfiában /ZSIRAI 1952b, HAJDÚ 1949/.

II.

A hatvanas évek elejére lassan megérlelődtek a felté-

telei annak, hogy a magyarországi uralisztika túllépjen addigi korlátaiban és határozottabban elinduljon a korszerűsödés útján. Már az ötvenes évek folyamán több új kutatóhely létesült /az MTA Nyelvtudományi Intézetének Finnugor Osztálya, a debreceni egyetem Finnugor Tanszéke, legkésőbb pedig, 1959-ben, a szegedi egyetem Finnugor Tanszéke/, s ezzel párhuzamosan a kutatók száma is fokozatosan a többszörösére emelkedett. Új folyóiratok és évkönyvek születtek /az Acta Linguistica és az egyetemek actái: Budapesten az Annales, Debrecenben a Magyar Nyelvjárások, Szegeden a Néprajz és Nyelvtudomány/, s így a publikációs lehetőségek lényegesen megjavultak. Amint az I. részben elmondtunk, jelentős eredmények születtek a múltban kiadatlanul maradt szótári és szöveggyűjtemények közzétételében, s így e kötelezettség a hatvanas években már kevésbé terhelte a kutatókat.

Kedvező hatása volt a világpolitikában bekövetkezett változásoknak is. A világpolitikai enyhülés eredményeképpen megélénkültek a magyar tudományos élet nemzetközi kapcsolatai, ami a hazai uralisztikára is pezsdítőleg hatott. Magyar kezdeményezésre rendezik meg öt évenként a Nemzetközi Finnugor Kongresszust. Az első kongresszusnak Budapest volt a színhelye 1960-ban.

Napirendre került végre az újabb nyelvészeti irányzatoknak a problémája. Finnugor nyelvészeink is részt vettek 1961-ben a nyelvtudomány elvi kérdéseiről tartott vitán, s ezen irányzatok megismerése, eredményeinek, módszereinek felhasználása a tudomány szak egyik fontos feladatává lett.

Az említett körülmények eredményeképpen a magyarországi uralisztika a hatvanas évek folyamán több tekintetben megújult. E megújulásnak a főbb vonásait a következőkben látjuk: 1. Hosszú ideig kutatásaink kissé egyoldalúan az obi-ugor és a velük szoros kapcsolatban levő permi nyelvekre irányultak. Ez részben érthető is, hiszen a magyar nyelv legközelebbi rokonai az obi-ugor nyelvek. A vogul és osztjáki kutatások ma

is legfontosabb tennivalóink közzé tartoznak, de az uralisták számának növekedése lehetővé tette, hogy ma már minden rokon nyelvnek speciális képzettségű kutatói legyenek.

2. Kedvező változás történt a tekintetben is, hogy korábban viszonylag elhanyagolt fontos kutatási területek iránt fokozódik az érdeklődés, amit például a szintakszis és a fonológia esetében tapasztalhatunk.

3. A tematikai megújulást módszertani korszerűsödés is kísérte. Uralisztikánkban meghonosodott pl. a formális nyelvi elemzés, a generatív grammatikai módszer, a tipológiai szemlélet, a statisztikai vizsgálat stb.

4. Részben vagy teljesen elkészültek régóta esedékes összefoglaló munkák, mint pl. *A Magyar Szókészlet Finnugor Elemei*, HAJDÚ PÉTER: *Bevezetés az uráli nyelvtudományba*, LAKÓ GYÖRGY: *Proto Finno-Ugric Sources of the Hungarian Phonetic Stock*, HAJDÚ PÉTER szamojéd, RÉDEI KÁROLY északi osztják, GULYA JÁNOS keleti osztják, KALMAN BÉLA vogul chrestomathiája stb.

Tekintsük át ezután a legfontosabb kutatási területeket külön-külön!

A hatvanas években is folytatódik a szöveggyűjtések kiadása, de most már más jelleggel: a régebbi gyűjtések kiadása lassan befejeződik, s egyre nagyobb a friss anyaggyűjtések aránya. Kb. 125 évvel REGULY ANTAL gyűjtőútja után napvilágot láttak az általa lejegyzett osztják hősénekek utolsó kötetei is /REGULY-PÁPAY-FOKOS 1963a, 1965a/. E kötetek gondozója, PÁPAY JÓZSEF és ZSIRAI MIKLÓS munkájának folytatója, FOKOS DAVID igen nehéz feladatot oldott meg sikeresen, amikor az utolsóként kiadott hősének fordítás nélkül maradt 662 sorát megfejtette. Az igen archaikus nyelvű, ma már kihalt osztják nyelvjárásokat bemutató szöveganyag igen értékes forrása a nyelvtudománynak és néprajznak. A III/2 kötet tartalmazza FOKOS DAVID tárgyi és nyelvi magyarázatait, ahol az obi-ugor népi epika, az osztják hősénekek nyelvi, műfaji sajátosságainak elemzését is megtaláljuk. - 1972-ben megkezdődött PÁPAY

JÓZSEF gyűjtésének a kiadása, aki a századforduló táján az északi osztjások földjén számos hőséneket, regét, medvéneket stb. jegyzett fel./ERDÉLYI 1972/. Az első kötet négy hőséneket tartalmaz PÁPAY JÓZSEF és ERDÉLYI ISTVÁN magyarázataival. — Jóval kisebb terjedelmű az a szöveganyag, amelyet GULYA JÁNOS saját maga gyűjtött Leningrádban /GULYA 1961, 1967a, de mégis jelentős, mert az egyik legfontosabb és legkevésbé ismert osztják nyelvjáráshoz szolgáltat adalékokat. RÉDEI KÁROLY értékes északi-osztják szövegeket tett közzé /1965, 1968a/.

Lezárult MUNKACSI vogul népköltési gyűjteményének a kiadása is, amelyeknek első kötete még 1892-ben megjelent./KÁLMÁN 1963/. A befejező kötet tárgyi és nyelvi magyarázatokon kívül komplex leírást ad a vogul szellemi kultúráról, a népköltészetéről. — KÁLMÁN BÉLA saját maga is gyűjtött vogul szövegeket /1965c, 1968a/.

Nem fejeződött be, de két kötettel gazdagodott a BEKE ÜDÖN gyűjtését tartalmazó *Mari szövegek* című sorozat /1961/, amelyről az előző részben már szóltunk. Igen jelentős az a gyűjtőmunka, amelyet BERECSKI GÁBOR és VIKAR LÁSZLÓ végzett a cseremiszek között. A nyelvész és a zenekutató együttműködése egy páratlanul értékes kötetet eredményezett /VIKAR-BERECSKI 1971/, amely 320 cseremiszi dallamot és szöveget tesz közzé. A bevezető tanulmányban BERECSKI a cseremiszi nyelvjárássok új felvázolására tesz kísérletet, térképpel, mivel a korábbi, sok vontakozásban a közigazgatási határokat alapul vevő csoportosítást, joggal, nem tartja kielégítőnek. VIKAR a cseremiszi zenét jellemzi. —BERECZKI GÁBOR több ízben publikált cseremiszi szövegmutatványokat /1963d, 1971b/.

Az új szöveggyűjtések a zürjén /VASZOLYI 1967a, 1967-68, RÉDEI 1971/ és a mordvin nyelvre is kiterjedtek /ERDÉLYI 1963/, sőt olyan nyelvekből is tettek közzé szövegpublikációkat magyar nyelvészek, amelyek kutatása hosszú idő óta szünetelt Magyarországon. HAJDÚ PÉTER szamojéd chrestomathiája /1968b/

új nyenyec és szelkup szövegeket tartalmaz, MIKOLA TIBOR pedig az alig ismert enyec és nganaszan nyelvhez szolgáltat új adalékokat /1967a, 1970b/. SZABÓ LÁSZLÓ vót /1961/, szelkup /1966a/ és lapp /1966-68/ gyűjtései tartalmilag érdekesek, de a szövegek lejegyzése meglehetősen pontatlan.

A szótári gyűjtések száma nem nagy, de a megjelent ilyen jellegű kiadványok általában hézagpótlók. A legnagyobb vállalkozás JUHASZ JENŐ moksa-mordvin szójegyzéke /1961/, amelyet több éves munkával mordvin nyelvű kiadványokból gyűjtött, majd a II. világháború alatt mordvin hadifoglyokkal átdolgozott. A több nyelvjárást bemutató szótár egyenetlenségei és pontatlanságai ellenére is jelentős, hiszen ez az első terjedelmesebb mordvin nyelvjárási szótár. — MIKOLA TIBOR nganaszan szójegyzéke hosszú idő óta először bővíti ki a nyelv nagyon kevésbé ismert szókészletétéről való ismereteinket /1970b/. GULYA JÁNOS vachi osztják szójegyzéke ezen archaikus nyelvjárás fontossága miatt jelentős /1969a/. Nem saját gyűjtésen alapul ERDELYI ISTVÁN szelkup szótára /1970a/, hanem szelkup tankönyvek és olvasókönyvek anyagát dolgozza fel, munkájának mégis rendkívüli jelentőséget ad az a körülmény, hogy ez az első szelkup szótár. Az egyes szavak használatát sok példamondattal világítja meg, a képzett szavak képzőelemeit meghatározza, így szótára mondattani és alakítani kutatásokban is jól használható. — Hiányt pótol RÉDEI KÁROLY permják szójegyzéke is /1968c/, amely WOLEGOW 1833-ból való szójegyzékén alapul. E nyelvemlék értékű kiadvány egy más forrásokból nem ismert nyelvjárást mutat be.

Nyelvészeink anyaggyűjtő munkája korábban sem szűkölt le szövegek és szavak följegyzésére, de most egyre jobban előtérbe kerül az előbbiek mellett a szinkrón nyelvtani rendszer bemutatására való törekvés. Ezt jelzik azok a chrestomathiák és chrestomathiaszerű kiadványok, amelyekben megtaláljuk a nyelv rendszerének áttekintését is a szövegeken és a szójegyzéken kívül, valamint a nyelvre vonatkozó irodalom bibliográfiáját is. Ilyen mű HAJDÚ PÉTER szamojéd chrestomathiája /1968b/,

amely a nyenyec és a szelkup nyelvet mutatja be elsősorban, továbbá KÁLMAN BÉLA vogul /1963a/, GULYA JÁNOS keleti-osztják /1967a/, és RÉDEI KÁROLY két északi-osztják tárgyú könyve /1965, 1968d/. Itt említjük meg VÉRTES EDIT tevékenységét is, aki KARJALAINEN és PAASONEN osztják nyelvtani főljegyzéseit rendezte sajtó alá /1964a, 1965/.

Az etimológiai kutatások nagy eseménye, hogy két összefoglaló munka is megjelent: *A magyar szókészlet finnugor elemei I-II*, *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I-II*. /MSzFgEl. 1967, 1971; TESz 1967, 1970/. A hosszú előkészítő munka eredményeképpen kiváló művek születtek. A szótárak nem egyszerű etimológiai felsorolásokat tartalmaznak néhány kérdés- ill. felkiáltójellel, hanem a szerkesztők hangtanilag és jelentéstanilag indokolják állásfoglalásukat. Megadják a rekonstruálható uráli alapnyelvi alakot, közlik az etimológiára vonatkozó eddigi irodalmat. Nemcsak a szakirodalmat foglalják össze azonban, hanem a szótár készítése közben új etimológiák is születtek. Kellő kritikával a hangfestő szavakat is figyelembe vették. Utalnak az uráli nyelvcsaládon túlmutató egyeztetési lehetőségekre is.

A szófejtő munka egyébként változatlanul népszerű, s hasonló jelleggel folyik, mint az előző időszakban. A számos etimológiai dolgozat közül csak a fontosabbakat emeljük ki. A legnagyobb méretű, magas színvonalú etimológiai munkásságot kétségkívül RÉDEI KÁROLY fejtette ki. *Szófejtések* című cikksorozatában 146 etimológiai összeállítást olvashattunk /1959-1971/. BERECKZI GÁBOR *Etimológiai megjegyzések* című sorozata 44 etimológiát tartalmaz /1963-1966/. – A szócsaládok szerinti etimologizálás jellegzetes példája PAIS DEZSŐ *Szer* című munkája /1962/. – A kultúrtörténeti-néprajzi vonatkozású tanulmányok közül több kapcsolódik a sámánhit problémaköréhez /N. SEBESTYÉN 1961, HAJDÚ 1963d, MIKOLA 1962a/. PAIS DEZSŐ a finnugorság lélekképzeteit kutatta /1963/. Úttörő munka ERDŐDI JÓZSEF dolgozata az uráli csillagnevekről és mitológiai háttérükről /1970a/. A gondolkodás, a nyelv-

vi absztrakció kérdését érintik GULYA JÁNOS és KERESZTES LASZLÓ írásai /GULYA 1964a, KERESZTES 1967/. KISS JENŐ a cseremisztérszínforma-nevekről, RÉDEI KAROLY pedig néhány uráli népnévről értekezik. /KISS 1967, RÉDEI 1963c/.

A jövevényszó-kutatások igen nagy intenzitással folytak, s különösen az egyik uráli nyelvből a másikba történő kölcsönzések részesültek nagy figyelemben. Ismeretes, hogy a kölcsönzés tényét, jellegét, irányát ilyen esetekben a legnehezebb megállapítani, hiszen sokszor nem egyszerű eldönteni, hogy ősi etimológiai egyezésről vagy átvételről van-e szó. E problémakörnek elég jelentős irodalma született ez időszakban, s elsősorban RÉDEI KAROLY nevét kell megemlítenünk, aki több jövevényszóréteget derített föl, s közben figyelemreméltó elvi-módszertani következtésekre jutott. Legfontosabb ilyen tárgyú munkája a vogul nyelv zürjén jövevényszavait elemző monográfiája /1970c/, amelyben 338 jövevényszót mutat be. Vizsgálja a szókölcönzések feltételeit s a jövevényszó kutatás jelentőségét a kultúrtörténet, a történettudomány és a hangtörténet számára. A jövevényszavak tanulságait figyelembe véve rekonstruálja az ősvogul vokalizmust. Megállapítja, hogy a jövevényszavak ősi rétege a X-XV. században került át a zürjénből a vogulba. RÉDEI KAROLY vizsgálta továbbá a zürjén nyelv nyec /1963d/ és obi-ugor jövevényszavait /1964/, valamint a szelkupba átvett osztják jövevényszavakat /1972b/. Állást foglalt RÉDEI a meglehetősen sokat vitatott előmagyar-permi kapcsolatok kérdésében is. /1969b/. Másokkal szemben /pl. A. KÖVESI 1963, 1968a/ úgy véli, hogy e kapcsolatoknak nem volt jelentősebb hatása a magyar nyelvre, s hogy legfőljebb néhány jövevényszóval lehet csak számolni.

Az uráli nyelveknek más nyelvcsaládokhoz tartozó nyelvekkel való kapcsolatait is foglalkoztatták a magyar nyelvészeket. A legjelentősebb vállalkozás e téren KÁLMAN BÉLÁnak a vogul nyelv orosz jövevényszavait tárgyaló monográfiája /1961/, amely a vogul nyelv legszámottevőbb jövevény-

szóréteget tekintik át. KORENCHY ÉVA az obi-ogor nyelvek iránti jövevényszavait dolgozta fel /1972b/. 44 jövevényszót mutat ki, amelyek az iu. VI. századig kerültek át az obi-ugorba, illetőleg részben még korábban az ugor vagy finnugor alapnyelvbe. RÉDEI KÁROLY és RÓNA-TAS ANDRAS közös tanulmánya /RÉDEI 1972c/ a permi nyelvek ősspermi kori bolgár-török jövevényszavait tárgyalja. 19 átvételt sorolnak fel, amelyek arra engednek következtetni, hogy az ősspermi-bolgár-török érintkezések a VIII-IX. században kezdődtek. CSUCS SÁNDOR a votják nyelv orosz jövevényszavait vizsgálja /1972-74/.

Más jellegű KISS JENŐ írása /1972/, amelynek témája a jövevényigék meghonosodása a finnugor nyelvekben. Fontos elvi tanulságokkal szolgáló cikkében kimutatja, hogy a finnugor nyelvek a jövevényigéket két módon veszik át: 1. tőalakban, 2. honosító képzővel. A magyar, a finn, az észt és a zürjén mindig képzővel veszi át az igéket, a többi finnugor nyelvben mindkét kölcsönzési mód használatos. Nyelvtörténeti adatokkal és vizsgálatokkal kimutatható, hogy régebben a magyar is képző nélkül vette át az igéket. Kiss meggyőzően bizonyítja, hogy ez a jelenség az igei szófaj egyre erősebben megnyilvánuló önállósodásának a jele. A képzővel átvett igék mind mássalhangzóra végződnek, s az egyéb igék 99%-a is. A többi szófajnál gyakori a magánhangzós végződés.

A hangtörténeti, hangtani kutatások iránt változatlanul nagy érdeklődés mutatkozott meg. A következő problémák álltak előtérben: az uráli hangtörténet általános kérdései, a magyar hangtörténet finnugor-uráli előzményei, az ugor és a szamojéd nyelvek hangtörténete.

Bekapcsolodtak a magyar uralisták az uráli hangtörténet egyik legaktuálisabb problémája, a magánhangzókquantitás uráli kori léte vagy nem léte körül folyó vitába. BERECSKI GÁBOR és cseremis, RÉDEI KÁROLY pedig a permi nyelvek vizsgálata alapján arra a következtetésre jut, hogy a finn-permi korra

nem szükséges hosszú magánhangzófonémákat föltenni /BERECZKI 1968, 1971a, RÉDEI 1968a, 1969a/. BERECZKI azt is tagadja, hogy az őscseremisiz ismerte volna a redukált magánhangzókat. A redukált magánhangzóknak a cseremisizben való megjelenését csuvas tatár hatással magyarázza, és érdekes egyezéseket mutat ki a cseremisiz redukált magánhangzók és a török zenei sajátságoknak a cseremiszeknél való elterjedése között. RÉDEI pedig kifejti, hogy a permi nyelvekben a finnugor korból örökölt vertikális magánhangzóharmónia megszűnt, s helyette a horizontális illeszkedés nyomai mutathatók ki. ERKKI ITKONEN éles kritikával nyilatkozott BERECZKI és RÉDEI említett tanulmányairól /UAJb 41 /1969/, 212-251; FUF 38 /1970/, 257-273/. GULYA JÁNOS egy rövid dolgozatában /1968b/ az ősosztják és az ősfinn magánhangzórendszer egyezései alapján szintén tagadja a hosszú magánhangzófonémák alapnyelvi meglétét. Egy másik írásában /GULYA 1964c/ a fonéma-rendszer növekedését általában azzal magyarázza, hogy a régebbi fonéma-rendszer nem teszi lehetővé annyi szóalak produkálását, amennyit a társadalmi fejlődés megkövetelne. LAKÓ GYÖRGY a finnugor alapnyelvi szókezdő zöngés zárhangokkal szemben helyezkedik tagadó álláspontra /1962/. HONTI LÁSZLÓ az alapnyelvi szibilánsak és affrikáták bonyolult kérdéseire új szemlélettel, a fonológiai törvényszerűségek, a rendszerszerűség és a nyelvtipológiai tanulságok messzemenő figyelembevételével közeledik. Egyebek mellett kimutatta, hogy 1. a finnben az affrikáták zárhang + réshang kapcsolatra estek szét / $c \rightarrow tš$, $č \rightarrow tš$ /, de szó elején egyszerű dezaffrikáció történt, mert a finnben szó elején nem állhat mássalhangzókapcsolat, 2. az obi-ugorban általános dezaffrikálódás ment végbe, 3. az alapnyelvi $hč \sim č$, $nhč \sim č$ váltakozás nem interdialektális, hanem paradigmátikus volt.

Több dolgozat szerzője a magyar hangtörénet problémáiból kiindulva foglalt állást általános uralisztikai kérdésekben is. E területen született egy összefoglaló munka is /LAKÓ 1968/, amelyben LAKÓ GYÖRGY ismerteti a finnugor nyelvhasználat módszereit, s a magyar nyelvtörténet szempontjából értékeli a hang-

történeti kutatásokat. HAJDÚ PÉTER *Bevezetés az urdli nyelv-tudományba* című munkájában /1966/ részletesen foglalkozik a hangtörténet kérdéseivel is. A metodológiai fejezetben nagy gondot fordít a rekonstrukciós módszerek bemutatására, s figyelembe veszi a fonémaelmélet, a strukturális nyelvészet és a funkcionális vizsgálatok eredményeit. A változások okait nem külső körülményekben keresi, hanem magában a nyelvi rendszerben. Jellemzi a fonematikus és fonetikus változásokat s a köztük állandóan jelentkező átmeneteket. Fölvázolja az uráli alapnyelv hangrendszerét, a vokalizmus sokat vitatott kérdését nyitottnak látja. — KÁLMÁN BÉLA a magyar mássalhangzórendszer kialakulását vizsgálja /1968/. Szerinte a finnugor és ugor korból örökölt rendszerben a zöngés-zöngétlen korreláció jelentkezése volt az, ami a korábbi rendszer gyökeres változását bevezette. Ez nem magyarázható idegen nyelvi hatással. A rendszer kibővülésében nagy szerepet tulajdonít a szóvégi magánhangzók lekopásának, mivel így a szavak kapcsolódásakor új hangok keletkezhettek. — BÁRCZI GÉZA a szókezdő, szóbelseji zárhangok fejlődésével foglalkozott /1962, 1968/. RÉDEI KÁROLY a szavak néhány fonológiai szerkezet típusának a sorát vizsgálja /1972a/. Föltételezi, hogy több ősi szó azért tűnt el a magyarban, mert a szóbelseji *s, ʃ* kiesett bennük, s így olyan szerkezetű szavakká fejlődtek, amelyek nem illettek bele a magyar nyelv lehetséges szerkezeti típusaiba. GULYA JÁNOS régi vitát elevenít fel /1969b/, amikor a közfelfogással szemben, nagy etimológiai bizonyító anyagra támaszkodva azt a nézetét adja elő, hogy a magyar *á - a* /*a-ā*/ ellentét valamilyen formában már az ugor korban megjelent. MIKOLA TIBOR több etimológiával azt igyekszik valószínűsíteni /1964b/, hogy a palato-veláris mássalhangzók hatására palatális hangrendű szavak veláris hangrendűekké válhattak az ősmagyarban.

Mint az uralisztikában általában, az obi-ugor nyelvek kutatásában is előtérbe kerültek a vokalizmus kérdései. KARJALAINEN és PAASONEN osztják anyagának alapos feldolgozásával VÉRTES EDIT igen figyelemreméltó megállapításokat tesz a déli osztják nyelvjárásokkal kapcsolatban /VÉRTES 1969/. Rebizonyítja, hogy a magánhangzóharmónia a déli osztjákban is megvan,

s hogy STEINITZ tévesen ítélte meg a nyelvjárások fonémarendszerét, amikor az *š, š̌, e* hangokat allofónoknak minősítette. K. SAL ÉVA kongresszusi előadásában /1963, 1968/ az ugor nyelvek palatális magánhangzóival foglalkozott, s arra a következtetésre jutott, hogy a három ugor nyelv közül a magyar őrizte meg az eredetibb állapotot. — KERESZTES LÁSZLÓ az alsó-kondai nyelvjárás mássalhangzórendszerét vizsgálta //1973/.

A szamojéd nyelvek hangtani problémái iránt is nagy érdeklődés nyilvánult meg. A legsúlyosabb kérdést HAJDÚ PÉTER választotta témájául /1962b/, amikor az egyes szamojéd nyelvekben meglevő fokváltakozás eredetének földerítésére vállalkozott. Kimutatta, hogy a szelkup nyelvben a fokváltakozás egyes zárhangok intervokális helyzetben való zöngésülése, ill. geminálódás által keletkezett, a nganaszan fokváltakozás pedig prozódiai okokkal magyarázható. Mindez egyúttal azt is jelenti, hogy semmilyen alapja nincs annak a régi föltevésnek, hogy a fokváltakozás uráli eredetű. — N. SEBESTYÉN ezért egyrészt a szamojéd ige-tövekben jelentkező magánhangzóváltozások okait vizsgálta /1968, 1973c/, másrészt néhány etimológia alapján azt a föltevést kockáztatta meg, hogy az uráli alapnyelv ismerte az *ā - a* ellentétet /1971-72/. — MIKOLÁ TIBOR a szamojéd palatális mássalhangzók fonematizálódásáról írt /1969b/, később pedig a nyenyec gégezárhangok keletkezéséről tett közzé egy tanulmányt /1971-72/. A zöngétlen zárhangok gégezárhanggá való válását /*p, t, k, s > ʔ*/ mint a neutralizáció egy sajátos formáját magyarázza. PUSZTAI JÁNOS a nyenyec hangsúly történetéről írott tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy az őszaki szamojéd-ban a hangsúly az első szótagon lehetett /1972/.

A többi uráli nyelv hangtani problémáira kevés figyelem jutott. Megemlíthetjük RÉDEI KÁROLYnak és KERESZTES LÁSZLÓnak a mordvin fonémarendszerrel kapcsolatos írásait /RÉDEI 1968a, KERESZTES 1970/, valamint MIKOLA TIBOR adalékait a finn diftongusok történetéhez. /1967b/.

Az alaktan kérdéseivel számos tanulmány foglalkozik, monográfia azonban csak kettő. Az általános uralisztikai problémák mellett itt is az ugor, a permi és a szamojéd nyelvek

kérdései kerültek előtérbe.

A magyar tárgyas igeragozás keletkezéséről kialakult vita során a többi uráli nyelv tárgyas igeragozásának problémáiról is szó esett. A tárgyas igeragozás eredetének kérdését hosszú ideig megoldottnak tekintették, és a magyar nyelvészek legnagyobb része elfogadta azt a MÉSZÖLYTől származó magyarázatot, hogy a tárgyas igeragozás és a birtokos személyragozás párhuzamosan alakult ki a megfelelő személyes névmásokból a nomen és a verbum elkülönülése idején. RÉDEI KÁROLY kétségbe vonta e magyarázat helyességét és a tárgyas ragozás eredetét a determinálásban vélte megtalálni /1966a/. Az uráli nyelvek széles körben használják a birtokos személyragot determinálásra. RÉDEI szerint a Pxsg3 a határozott alanyról kongruencia révén áttérjedt az állítmányra is, ahol előbb az alany, majd később a tárgy határozottságát jelölte. MIKOLA TIBOR mind a hagyományos nézetet képviselő BARCZIVAL, mind RÉDEI újabb magyarázatával vitába szállt./MIKOLA 1965, 1966b/. Szerinte a tárgyas ragozás egy accusativusi értékű anaforikus névmás természetes agglutinációja útján alakult ki. HAJDÚ PÉTER teljesen új megvilágításba helyezi az uráli alapnyelv igeragozásának kérdését /1966/, amikor eddig figyelemre nem méltatott szerkezeti egyezések, tipológiai és struktúrális szempontok alapján kimutatja, hogy az uráli alapnyelvben már megvolt az igeragozás, sőt a tárgyas ragozás csírái is kialakultak. A tárgyas ragozás keletkezésére nézve egyetért MIKOLÁVAL. NYÍRI ANTAL a magyar igeragozás történetét összefoglaló dolgozataiban csatlakozik HAJDÚ és MIKOLA felfogásához./NYÍRI 1973b, 1973-1974/. M. KORCHMÁROS VALÉRIA is HAJDÚ és MIKOLA nézetét teszi magáévá /M.KORCHMÁROS 1973-1974/, de új gondolatokkal is gazdagítja a tárgyas ragozás irodalmát. Felhívja a figyelmet arra, hogy az accusativusi névmásból agglutinálódott *-ja*, *-i* sg3 személyű igei személyrag nemcsak a határozott tárgyra, hanem az alanyra is utal. Ennek a ragnak az analógiájára előbb a *-d* Vxsg2, majd az *-m* Vxsg1 is elkezdte a határozott tárgyat is jelölni. Mivel az ősi igei személyragokból tárgyas igeragok

lettek, szükségessé vált az alanyi ragok sorának kialakulása. Ezek különféle gyakorító, visszaható képzőkből fejlődtek ki.

Az uráli morfológia több területén írt összefoglaló igényű tanulmányokat A. KÜVESI MAGDA. Az ősi határozóragokat tárgyaló írásában /1966/ négy alapnyelvi határozóragot tételez föl /-n, -t, -k, -l/. Ezek az irányjelölés szempontjából eredetileg közömbösek voltak, a konkrét irányjelölés a beszédhelyzettől függött. A számjeleket vizsgálva megállapítja /1970/, hogy azok az alapnyelv kései szakaszában vagy az egyes nyelvek /nyelvcsoporthoz/ különéletében alakultak ki kollektív képzőkből. Még későbbi korban, csak az egyes nyelvek vagy nyelvcsoporthoz külön életében alakultak ki szerinte a birtokos személynagok /1971a/. Az -n genitívusrag csak később formálódott ki a finn-volgai nyelvekben az n határozó ragból /1971b/.

Új eljárásokat alkalmaz kutatásaiban VASZOLYI ERIK. A zürjén és votják személyjelek morfológiai vizsgálatát a belső rekonstrukció alapján végzi. Eredményei mind a permi, mind a finnugor vonatkozásokban összhangban állnak a történeti összehasonlító módszerrel elért eredményekkel /1967b/. Ugyancsak a belső rekonstrukcióra és a rendszerszerűsége épül a permi prolatívuszt, tranzitívuszt és lokatívuszt elemző dolgozata is /1968d/. Tisztázza e ragok egymáshoz való viszonyát. A prolatívuszt és tranzitívuszt ősspermi TI-re vezeti vissza, amelyben a t elem nem lokatívusz-, hanem ablatívuszrag, az i pedig latívuszrag.

RÉDEI KÁROLY az uráli nyelvek mutató névmásairól ad áttekintést /1973/. NYÍRI ANTAL föltételezi egy finnugor -m határozórag meglétét /1970/. N. SEBESTYÉN IRÉN a tta ~ ttä abesszív-karitív képző számójéd megfelelőit találja meg egy számójéd szócsaládban /1972a/. ERDŐDI JÓZSEF több uráli nyelvben megvizsgálta az alany és a tárgy kifejezőmódját frekventatív igei állítmány mellett /1972/. Számos példával igazolja, hogy frekventatív ige mellett az alany és a tárgy formailag sokszor egyes számú ugyan, értelemszerűen azonban pluralisi.

Javasolja a frekventatív és a pluralitativ képzők pontos elhatárolását. A frekventatív igék azt jelölik, hogy egy alany egyfajta cselekvést többször végez, megszakításokkal, a pluralitativ igéknél viszont vagy a cselekvés irányul több tárgyra egyszerre, vagy több alany végzi a cselekvést. Egy másik írásában /1963b/ a középfokjel néhány speciális alkalmazását vizsgálja, különös tekintettel a helyhatározóragos főnevekhez járó középfokjelre.

A permi nyelvek morfológiai kérdéseiről számos tanulmány készült. A legszélesebb körű RÉDEI KÁROLY ilyen irányú munkássága, aki monográfiát is írt a zürjén és a votják névutókról /1962a/. A névutók morfológiai és szintaktikai elemzésén kívül tisztázza az egyes névutócsaládok etimológiáját is. Figyelembe veszi a többi uráli nyelv és az indoeurópai nyelvek hasonló elemeit. Foglalkozik az orosz nyelv hatásával. FOKOS DAVID a zürjén *-ked*, *-méd* komitativuszragokat a *kiked*, *méd* 'második' sorszámnévből eredezteti /1966/, a *mist* 'múlva' névutót pedig elvonás eredményének tartja: *-m*-képzős igenév + elatívuszrag /1967a/. LAKÓ GYÖRGY a permi imperatívusz formáját vizsgálja, s arra az eredményre jut, hogy nem szükséges egy eredeti *-k* képző feltételezése, mert a sing. 2. személyben jelentkező *i~ø* váltakozás a szavak hangtani szerkezete alapján megmagyarázható /1973c/. KORENCHY ÉVA a generatív fonológia eszközeivel hasonló eredményre jut /1971c/. VASZOLYI ERIK több adattal igazolja egy PU *-n* lativuszrag egykori meglétét a permi nyelvekben /1968c/.

Az obi-ugor nyelvek morfológiai irodalmában VERTES EDIT monográfiája a legjelentősebb /1967a/, amely az osztják névmásokat tárgyalja. Részletesen elemzi a névmások mondattani használatát. Szól a névmások eredetéről is. A személyes névmásokat a palatális hangrendű mutató névmásokból származtatja. Egybeveti a névmások ragozását a többi névszóéval, és feltárja a különbségek okait. Egyik korábbi tanulmányában az osztják névmási határozók eredetét vizsgálja /1962b/. Megállapítja,

hogy a helyhatározók a legősibbek. A névszóragozástól eltérőleg a névmási határozók megőrizték az irányhármasságot. Az időhatározók már az ugor nyelvek külön életében alakultak ki. Az obi-ugor nyelvek fontos alaktani kérdéseit vizsgálja HONTI LASZLÓ. Foglalkozik a tavdai vogul tárgyas szerkezeteivel, a határozott és határozatlan tárgy jelölésével, a tárgyas igeragozás használatával /1969/. Egy másik dolgozatában érdekes szintaktikai átvértékelődések feltételezésével ad új magyarázatot a vogul *l* tárgyjelölő igei rag keletkezésére /1971b/. A részleges tárgyat a vogulban az *l* intrumentális és a *t* lokativusi raggal fejezik ki. A tárgyas ragozású ige sing. 3.személyének a ragja *t*. Mivel a tárgyas igealak szoros kapcsolatot alkot a tárggyal, a két említett *t* elem a nyelvtudat számára rokon funkciójúnak tűnt. Amikor a 3. személy analógiájára a sing. 1-2. személyben is megkezdődött a tárgyas ragozás kialakulása, a *t* elemek és az *l* rokonsága alapján az *l* lett az új igei tárgyjelölő rag. — Érdekes HONTI-nak az osztják ergatív mondatot elemző cikke is /1971a/. Összefoglalja az ergatív szerkezet általános tipológiai jellemzőit, melyek szerinte a következők: 1. csak azokban a nyelvekben fordul elő, amelyek nem ismerik az akkuzatívuszt; 2. az ergativus a legtöbb nyelvben a tárggyal kapcsolatos; 3. az igeinek a tárgyhoz való viszonya tükröződik az ige morfológiai szerkezetén, alanyi és tárgyas ragozás formájában; 4. az ergatív szerkezettel rendelkező nyelvekben általában nincs passzívum. Az osztjákra az 1-3. kritérium érvényes. Az ergatív szerkezet funkcióját abban látja, hogy — miközben a páciens kiemeli — hangsúlyozza az agens és a páciens közvetlen kapcsolatát, összetartozását. Az ergatív szerkezet meglétét az osztjákban a paleoszibériai nyelvek hatásával magyarázza. A KÜVESI MAGDA összefoglaló-összegző cikkei egyikében állást foglal az ugor nyelvek tárgyas ragozásának vitatott kérdéseiben is /1973/. Kétkedik benne, hogy az uráli alapnyelv egyáltalán ismerte az igeragozást, s így azt a nézetet is elutasítja, hogy az alapnyelvben már megvoltak a tárgyas ragozás csí-

rái. Mindamellettt további kutatásokat tart szükségesnek a kérdés megnyugtató lezárásához. MIKOLA TIBOR áttekinti az ugor ikerszavak típusait /1973-74/, A. JASZÓ ANNA pedig a melléknévi igenevek verbum finitumként való használatát vizsgálja a szigvai osztják nyelvjárásban /1969/.

Igen gazdag ezen időszak szamojéd morfológiai irodalma. HAJDÚ PÉTER és N. SEBESTYÉN IRÉN — morfológiai kérdésekben is gyakran polemizálva egymással — a szamojéd nyelvészet számos kérdését oldották meg, vagy vitték közelebb a megoldáshoz. A szamojéd latívusz és infinitívusz kapcsolatát vizsgálva HAJDÚ PÉTER kimutatta /1961, 1963b/, hogy a szamojéd nyelvek infinitívuszképzője végső soron az uráli korig visszavezethető *č* latívuszraggal azonos, amely elhomályosultan ma is előfordul ragként a szamojédban. E rag mai meglétét később újabb források alapján is igazolni tudta /1965b/. A nganaszan mórás nyelv voltáról vallott nézetét is újabb, CASTRÉN kéziratából merített adatokkal támasztja alá /HAJDÚ 1964b/. Egy további dolgozatában módosítja N. SEBESTYÉN IRÉN megállapításait a magyar *maga* visszaható névmás szamojéd megfelelőjéről /HAJDÚ 1963c, ill. N. SEBESTYÉN 1963b/. Kimutatja, hogy a szelkup névszóragozásban fontos szerepet játszó *myqyt ~ magan* névutó a *my* 'Ding, etwas' szó származéka, s nem a magyar visszaható névmás etimológiai megfelelője. Fölvázolja a lokatívusz és ablatívusz fejlődését, egybeesését, majd helyenkénti szétválását a szelkup nyelvjárásokban. A nyenyec nomen-verbumokról szólva kimutatja, hogy ilyen szófaji kategória tulajdonképpen nem létezik. Helyesebb ambivalens bázismorfémákról beszélni, amelyek névszói tagjai valódi névszók, igei tagjai igazi igeik. A nyenyecben igazi ambivalens morfémák igen ritkán fordulnak elő. Az uráli alapnyelvben sem számolhatunk nomen-verbumokkal /HAJDÚ 1970d/. Általános szófajelméleti szempontból is jelentős tanulmányban vizsgálja a szamojéd predikatív ragozást /HAJDÚ 1971/. A szamojéd nyelvekben vannak olyan névszók, amelyek

ún. predikatív szuffixumokkal ellátva igeiként konjugálhatók. E szuffixumok az intranzitív igei személyragokkal azonosak. Az ilyen alakulatok azonban nem igazi igék, hanem a névszónak existenciális mondatokban bekövetkező alkalmi igesülései. Az igesülés konverzió útján valósul meg, és olyan igerész forma áll elő, amelyben a névszó és a létigét is képviselő személyrag egyetlen morfémaszekvenciában összeolvadva alkalmas az existenciális mondat kijelentő módú, jelen és múlt idejű állítmányainak kifejezésére. Rámutat a névszók predikatív ragozásának areális összefüggéseire is. AGO KÜNNAPPal polemizálva /HAJDÚ 1973-74/ számos példával igazolja a szelkup -wla latívusz-translatívuszrag meglétét, s a rag eredetét is tisztázza: a reduplikált II. gerundium zárómorfémájának elvonása útján jön létre. — Jelentős vállalkozás N. SEBESTYÉN IRENNÉ dolgozata a nyenyec konjugációról/1970/, hiszen az igeragozás vizsgálata a névszóragozáshoz viszonyítva meglehetősen elhanyagolt területe a szamojédisztikának. Tárgyalja az ún. nomen-verbumok kérdését, s rámutat arra, hogy a szamojéd nyelvekben "tisztá", képző nélküli nomen-verbumok nincsenek. A nyenyec nomen-verbum-tövek általában igenevek /Verbalnomina/, de az igei és a névszói használatú alak néha más-képzővel van ellátva. Az ige-tövekről szólva megemlíti, hogy a primér ige-tő ritkán fordul elő, mert a tö gyakran egy képzővel bővül /jē, ka, kał, ma, r stb./. A nyenyec igeragozás véleménye szerint jelentősen különbözik a finnugortól, s a személyragozást, valamint a duális- és plurálisjelölést kivéve tulajdonképpen a szóképzéshez tartozik. Az igeidő és az igemód ismeretlenek. A nyenyec konjugációrendszere a realitás /közvetlen tapasztalat, bizonyosság stb./ és az irreális /mástól hallott, föltett, óhajtott stb./ következetes megkülönböztetésén alapul. A különféle igealakok nem egyebek, mint igenevek. A tárgyaz igeragozás szerinte nem más, mint a jē-képzős verbalnomen birtokos személyragozása. Az ún. reflexív ragozás a szerző szerint nem reflexív, hanem intransitív je-

lentésű, je képzős igenév birtokos személyragozása. A konjuktívuszt hasonló eredetűnek tartja. Fölteszi egy *śa, *śe képzős kondicionális-potenciális meglétét, amellyel megkísérel azonosítani a nyenyec praeteriumot is. Számos más problémát is új megvilágításba igyekszik helyezni. A dolgozat bizonyára vitát fog kiváltani, s remélni lehet, hogy a vita során a nyenyec igeragozás több kérdése tisztázódik majd. Ismételten állást foglalt N. SEBESTYÉN IRÉN a nyenyec névszóragozás kialakulásával kapcsolatban is /1973b/. Változtatlanul úgy véli, hogy a nyenyec -*n* rag nem genitivusi, hanem lativusi funkciót tölt be. Ez az -*n* lativusrag szerint a **-na/-nā* lokatívuszragból alakult ki. — Több dolgozatban elemzi a szamojéd névszóragozást LABÁDI GIZELLA. Kimutatta, hogy a szamojéd nyelvek duálisragjai egységesen -*kan*, /-*kān*/, illetve **-n/-ñ* formára vezethetők vissza /1967/. Vizsgálja a *k* latívusrag nyomait, s föltételezi, hogy a nyenyec -*nt* többes genitívuszragban nem a **-t* többesjel, hanem a **-k* latívusrag rejlik /1969, 1971-72/. — MIKOLA TIBOR *Miscellanea Samojedica* című írásában egyebek mellett foglalkozik a szamojéd latívusszal is. A változatos alakban jelentkező ragot egy **-nto* közös formára vezeti vissza, melyben a *to* elem elhomályosult birtokos személyrag.

A mondattani kutatások száma a 60-as, 70-es években jelentősen megnőtt, s a szintaxis vizsgálata az uráli nyelvcsalád minden ágára kiterjedt. Egyre inkább előtérbe került az újabb nyelvészeti módszerek alkalmazása. Számos részprobléma vizsgálatán túl a magyar nyelvészek vállalkoztak az egész uralisztika szempontjából fontos problémakörök elemzésére is.

Hosszú kutatómunka eredményeit összegzi FOKOS DAVID az ural-altaji nyelvek szintaktikai egyezéseit elemző monográfiájában /1962a/. Az egyezések szisztematikus áttekintésével az ural-altaji nyelvek rokonságának a problémáját kívánja közelebb vinni a megoldáshoz. Úgy látja, hogy a két nyelvcsalád között oly nagy számú, föltehetőleg igen régi időkre visszamenő mondattani egyezés mutatható ki, hogy a két nyelvcsalád

ősrokonságát valószínűnek tarthatjuk, annak ellenére is, hogy az ősrokonság hipotézisének bizonyítására eddig hozott lexikai, hangtani és morfológiai érvek kétségekívül nem eléggé meggyőzőek. A könyv mint általános nyelvrokonságelméleti munka is jelentős, hiszen a szintaxist korábban nemigen vonták be nyelvrokonsági problémák vizsgálatába. BALÁZS JÁNOS az indo-uráli nyelvrokonság hipotéziséhez szintén a szintaxis alapján szól hozzá. Megvizsgálja a szintagmatizálódás ősi vonásait a két nyelvcsaládban. Megállapítja, hogy a névszókából és mutatószókból összetevődő ősi kéttagú szerkezetek az indo-európai alapnyelvben korán a nyelvtani nem kialakulására vezettek, aminek az uráli nyelvekben nyoma sincs. Ezért úgy véli, hogy a két nyelvcsalád kapcsolata, ha egyáltalán fennállt, igen laza lehetett /1968/. — Néhány uráli, altaji és mandzsu-tunguz nyelvet hasonlít össze areális-tipológiai tanulmányában egy szerzőhármas /BESE—DEZSŐ—GÜLYA 1970/. Kimutatják, hogy a vizsgált nyelvek mindegyike speciális nyelvtani eszközökkel fejezi ki az identifikációt. Érintik az areális tipológia néhány elvi kérdését is. A tipológiai szabályokat az emberi nyelv izoglosszáinak tekintik, amelyek segítségével nagyobb nyelvi régiókat lehet elkülöníteni. — BALÁZS JÁNOS az uráli nyelvek legősibb szintagmatikus kapcsolataira igyekszik fényt deríteni /1970/. Szerinte ezen kapcsolatok kiformálódásában az értelmi funkciókat betöltő névmási elemeknek volt alapvető szerepük, amelyek a fogalomszók természetüknél fogva meghatározatlan jelölési értékét determinálták. — KORENCHY ÉVA az uráli tagadásról ír /1972a/. A hang- és alaktani problémák elemzésével arra az eredményre jut, hogy a tagadó partikula az alapnyelvben *e, *ä és a magánhangzót tartalmazott. Legeredetibbnek az *e látszik. Fölteszi, hogy a 'lenni' és 'nem lenni' jelentésű igék azonos töről fakadnak *e-lä-, ahol a -lä elem gyakorító képző. Ez az *elä- később ketté vált: elä- 'élni' és alä- 'tiltó ige'.

Az obi-ugor nyelvekre irányuló mondattani kutatások közül Sz. KISPAL MAGDOLNA munkáját említjük meg az első helyen /1966/, aki alapos monográfiában tekinti át az egész vogul

igenévrendszerét. Nyolc igeképző származékainak mondattani szerepét vizsgálja. Elemzi a felmerülő hang-és alaktani kérdéseket, s igyekszik földeríteni a nyelvelmékek kora előtt lezajlott változásokat. — KÁLMÁN BÉLA az obi-ugor nyelvek-
igenlő válaszainak típusait tekinti át /1965b/, egy másik írásában pedig a kollektív főnévvel kifejezett alanynak az állítmánnyal való kongruenciáját vizsgálja /1973b/ — GULYA JÁNOS az osztják tárgyas igeragozás használatáról ír /1967b/, majd fölvázolja a vachi osztjában lehetséges aktív, ergatív és passzív mondatformák generatív modelljét.

A szamojéd szintakszis területén csak HAJDÚ PÉTER és N. SEBESTYÉN IRÉN egy-egy tanulmányát tudjuk megemlíteni. HAJDÚ PÉTER a nyenyec tagadás fajtáit elemzi /1970c/. A negatív és pozitív segédigék szintaktikai összefüggéseinek és hangtörténeti vallomásainak alapján arra következtet, hogy az uráli létige és tagadó ige etimológiailag összefüggenek. Mint fentebb láttuk, később KORENCHY ÉVA hasonló eredményre jutott, a finnugor nyelvekre is kiterjesztve a vizsgálatot. N. SEBESTYÉN IRÉN a nyenyec *pa* képzős igenév predikatív funkcióját analizálja finoman, összehasonlítva azt magyar nyelvi igenévi megfelelőivel /1973a/.

A permi nyelvekről is csak két tanulmány készült. FOKOS DAVID a zürjén *sz~sz* mutató névmás feltételes kötőszóvá válását mutatta be a szintaktikai viszonyokban fokozatosan végbement eltolódások gondos, meggyőző elemzésével /1961/. RÉDEI KÁROLY az orosz és a permjék nyelv igei szintakszisában megmutatkozó interferencia-jelenségekkel foglalkozik /1970b/. Vizsgálja az oroszból kölcsönzött szuffixumokat és a permjék szuffixumoknak azokat a változásait, amelyek a hasonló hangalakú vagy funkciójú orosz szuffixumok hatására következtek be.

A finnségi nyelvekkel kapcsolatos szintaktikai dolgozatok közül PAPP ISTVÁN írása a legjelentősebb /1962c/. A finn melléknévi jelző egyeztetését — amely eltér az uráli nyelvek általános szabályától — nem külső, indogermán hatással

magyarázza, hanem az eredetibb értelmezős szerkezet természetes átértékelődésével. Szerinte ugyanis a finn *suuressa talossa* 'nagy házban' kifejezésben pl. a két szó értelmezős szerkezetet alkotott egymással: *suuressa, talossa* 'a nagyban, tudniillik a házban'. SZABÓ LÁSZLÓ számos dolgozatot tett közzé a vót nyelv egyes szintaktikai problémáiról /1964ab, 1965, 1967f/.

Változatlanul népszerű téma volt ezekben az években a szóképzés, kisebb mértékben pedig a szó összetételék vizsgálata is. A több nyelvre vagy éppen az egész uráli nyelvcsaládra kiterjedő kutatások közül elsőnek FOKOS DAVIDnak az igenevekről szóló dolgozatát említhejük meg /1963b/, amelyben a magyar és a permi igenevek passzívumai és néhány különleges alkalmazását írja le, rámutatva arra, hogy az igenevek mai funkciói differenciálódás útján jöttek létre. A. KÖVESI MAGDA a finnugor alapnyelv affrikáta elemű képzőinek kérdéséhez szól hozzá /1965b/. Nem tartja valószínűnek ilyen képzők finnugor kori meglétét, mert szerinte az alapnyelvben maguk az affrikáták is csak szórványos hangváltozások eredményeképpen lehettek jelen, amelyeket a hangutánzásra és az expresszivitásra való törekvés váltott ki. N. SEBESTYÉN IRÉN a *-tta, -tta* abessiv-karitiv szuffixum szamojéd megfelelőiről ír /1972a/. VÉRTES EDIT a hangutánzó -hangfestő szavak sajátosságairól és etimologizálásuk problémáiról készített tanulmányt /1965c/. KISS JENŐ a szuffixum -vizsgálatok néhány alapvető kérdését /produktivitás, gyakoriság, stílusérték stb./ tekinti át /1973/. MIKOLA TIBOR több uráli nyelvből merített példával mutatja be, hogy egyes főnevek /testrésznevek, ruhadarabok megnevezései stb./ ma képzőnek látszó végződése tulajdonképpen elhomályosult birtokos személyrag /1968/.

Az egyetlen monográfiát a szóképzés területén A. KÖVESI MAGDA írta a permi nyelvek ősi képzőiről /1965a/. Hatalmas anyaggyűjtés és az idevonatkozó szakirodalom alapos is-

merete alapján mutatja be a permi nyelvek uráli, finnugor és finn-permi korú képzőit, elemzi hangalakjukat, funkciójukat és eredetüket. Az anyag feldolgozási módja nem szerencsés, leíró és történeti, alaktani és mondattani szempontok keverednek egymással. A képzők eredetéről aligha fogadható el a szerző azon nézete, hogy azok szinte kivétel nélkül névmásokból származnak. Ilyen és más hiányosságok ellenére a könyv nélkülözhetetlen az uráli és permi képző kutatásban. — Több permi képző eredetét derítette föl RÉDEI KAROLY /1962b, 1966b/, VÉRTES EDIT pedig egyes osztják főnevek szuffixummá válási folyamatát mutatja be /1967a/.

A szóösszetételek kérdésével egyedül KAROLY SÁNDOR foglalkozott /1968/. A két szóból álló összetételeket osztályozza, összevetve őket a megfelelő szószerkezetekkel, majd elemzi kialakulásuk folyamatát. Megállapítja, hogy vagy teljes mondatokból jöttek létre ellipsis útján, vagy pedig jelzős szerkezetekből fejlődtek ki.

Az uráli nyelvek nyelvjárásainak kutatásában különösen VÉRTES EDIT és VASZOLYI ERIK tűntette ki magát. VÉRTES EDIT az osztják dialektológia számos problémáját vizsgálta. Írt a szurguti nyelvjárásnak a déli nyelvjáráshoz való viszonyáról /1968a/. Értékelte az osztják dialektológia helyzetét és felvázolta feladatait /1968/, tisztázta a déli nyelvjárások számos hangtani stb. problémáját /1971, 1973b/. Végül de nem utolsó sorban igen nagy szolgálatot tett VÉRTES EDIT az urálistikának KARJALAINEN és PAASONEN több évtizeden át kéziratban maradt nyelvtani följegyzéseinek gondos és hozzáértő sajtó alá rendezésével /VÉRTES 1964a, 1965a/. — VASZOLYI ERIK a zürjén nyelvjárástörténethez szolgáltat értékes adalékokat. Jellemzi az izsmai, alsó-obi és kanini nyelvjárást, szövegmutatványokat tesz közzé, és fölvázolja a nyelvjárás történetét /1965, 1967a, 1968b/. — ERDÓDI JÓZSEF a cseremiszi nyelvvetlugai nyelvjárását jellemzi /1963c/, GULYA JÁNOS pedig a régi vogul nyelvjárásokra derít fényt XVIII. századi kéziratok

szójegyzék alapján /1963/. KISS JENŐ a finnugor nyelvjárás-kutatás elvi kérdéseiről és aktuális feladatairól ír /1972/. Jelenleg a finnugor nyelvek nyelvjárásainak szinkrón leírását tartja a legfontosabb tennivalónak.

A névtani dolgozatok száma igen kevés. HAJDÚ PÉTER a nyenyec nevekről írott tanulmányában elsősorban azt vizsgálja, hogyan különböztetik meg a nemeket a névadásban /1970a/. Megállapítja, hogy a férfi és a női nevek között formai különbség nincs, kivéve a nemzetségneveket, amelyeknél a női nevek általában -j'-re végződnek. A -j' elemnek becéző-figyelemfelkeltő funkciója van. — VASZOLYI ERIK a zürjén névadáshoz és személynemekhez fűz megjegyzéseket /1961/, ERDŐDI JÓZSEF pedig JEVSEVJEV cseremiszi néprajzi gyűjtéséből teszi közzé a névadásra vonatkozó részt /ERDŐDI 1963d/.

Már a bevezetőben említettük, hogy ezekben az években egyre határozottabb törekvés mutatkozott újabb elméleti megközelítések, vizsgálati módszerek alkalmazására. Az areális-tipológiai szempontú vizsgálatok is megindultak, bár egyelőre nem nagy számban. HAJDÚ PÉTER a szamojéd konnektív-reciprok képzőt elemzi ilyen szempontból /1969d/. A képzőt PU **hVd~o* alakban rekonstruálja, s kimutatja, hogy deninutív képzőből kelezkezett nomen possessoris képzőn át. Hasonló képző más észak-szibériai nyelvekben is megtalálható. VERTES EDIT a déli osztják nyelvjárásokat vizsgálja, és megállapítja, hogy e nyelvjárások is ismerik a magánhangzó-harmóniát /1969/.

Több kísérlet történt a statisztikai, matematikai és valószínűség-számítási módszerek bevezetésére, az egyes nyelvi részstruktúrák elemzésére. HAJDÚ PÉTER új módon igyekszik hozzávetőlegesen fölbecsülni az uráli alapnyelv szókészletének terjedelmét /1968c/. Az alapnyelvre rekonstruálható fonémákból a megfelelő morfofonematikus korlátozások figyelembe vételével kb. 8640 kétszótagos szót lehetett alkotni. Mivel azonban a nyelv a lehetséges hangalakoknak csak egy kis részét

szokta fölhasználni, szerinte az uráli alapnyelvre kb. 2400 szót tétélezhetünk föl, ami 27-28 %-os kihasználtságnak felel meg. — VÉRTES EDIT a valószínűségszámítás elemeinek felhasználásával akarja revideálni az uráli alapnyelv szibilánsairól kialakult felfogást /1970a/. A vállalkozás elhibázott elvi alapjaira tanulságos cikkben mutatott rá HONTI LASZLÓ /1972a/. JANURIK TAMÁS *A Magyar Szókészlet Finnugor Ełemei* című munka alapján végzett statisztikai vizsgálatokat /1971-72/, ilyen szempontok szerint mint pl. a tőszavak és képzett szavak aránya, a szavak megoszlása a fonémák száma szerint, az egyes szerkezeti típusok és fonémák gyakorisága stb. GULYA JÁNOS a vachi osztják főneveket osztályozza a fonémaeloszlás alapján /1964b/, LABADI GIZELLA és RÉVÉSZ MIHÁLY a nyenyec szókészlet szerkezeti típusait tekinti át /LABADI 1966/. MÁRK TAMÁS statisztikai jellemzést ad a szelkup szavak és szótagok morfonematikus felépítéséről, az egyes típusok gyakoriságáról, valamint a lehetséges mássalhangzó-kapcsolatokról /1971/, egy másik írásában pedig a szelkup fonémák gyakoriságát vizsgálja a különböző fonetikai helyzetekben, s eredményeit egybeveti a finn és a magyar nyelv tekintetében elért eredményekkel /1972/. Végül két toldaléktárat említünk meg: MÁRK TAMÁS a tazi szelkup nyelvjárás toldaléktárát készítette el /1973a/, HONTI LASZLÓ és ZAICZ GÁBOR pedig nyenyec a tergo toldaléktárat állítottak össze /HONTI 1970/.

A kifejezetten jelentéstani tanulmányok száma igen kevés. FOKOS DAVID folytatta etimológiai, jelentéstani és szintaktikai adalékainak közlését /1956-1967/, VÉRTES EDIT pedig a déli osztják homonimák egy csoportját tekinti át /1973a/.

A paleolingvisztika területén nagy jelentőségű BALAZS JÁNOS munkássága, aki több tanulmány után monográfiában foglalta össze kutatási eredményeit /1973/. Megvizsgálja a mutatószavak és fogalomszavak helyét és szerepét a nyelvi

rendszerben, elemzi a szintagmatizáció és a determinálás kérdéseit. Rámutat, hogy a nyelvi jelek azért lépnek egymással szintaktikai viszonyba, mert funkciójuk kiegészítésre szorul. Szerinte a szintagma heterofunkcionális, egymással komplementáris viszonyban álló elemek kapcsolata. A determinálás legrégebb és legfontosabb módjának a nyelvi mezőben való szituálást tartja. Névmások is determinálnak névmásokat. Leginkább a kérdő névmás szorul rá a determinálásra, hiszen jelölési értéke végtelenül nagy. Kiemeli, hogy csak azok a nyelvi jelek léphetnek egymással szintagmatikus kapcsolatba, amelyek ugyanarra a szituátumra vonatkoznak, tehát pl. olyan fogalomszók, amelyek azonos determinánst kapnak. Foglalkozik a jelzős és az értelmezős szerkezetek kialakulásának kérdésével is, és úgy látja, hogy az értelmezős szerkezet ősbibb, mint a jelzős. A fogalomszóknek nomenra és verbumra való szétválásának szerinte szintaktikai oka volt: az állítmányi használat az ige, az alanyi pedig a névszót formálta ki. A duális és plurális jel olyan szerkezetekben alakult ki a névmási eredetű szituátor-determinánsból, amikor két vagy több alanyra vonatkozott ugyanaz az állítmány, s ezért a determinánst az állítmányon is megismételték. Névmásokból eredeztetí a határozóragokat, a tárgy- és genitivuszragot, valamint a középfok jelét is. Foglalkozik az indoeurópai genus kialakulásának problémájával és az urali és indoeurópai nyelvcsalád egyezéseivel és eltéréseivel is. — BALAZS JÁNOS munkásságához kapcsolódnak MIKOLA TIBOR paleolingvisztikai kutatásai /1966c, 1970a/. A legtöbb kérdésben egyetért BALAZSSal, de az ige és névszó elkülönülését, valamint a határozóragok és névmásképzők kialakulást illetően eltér a véleménye a BALAZSétól. MIKOLA szerint egykor nemcsak az ige és a névszó, hanem a pronomén és az adverbium is egységes, osztatlan szófajt alkotott. Úgy véli, hogy a pronomino-adverbiális szófaj differenciálódása megelőzte a nomen és a verbum kialakulását. A differenciálódás kiváltásában nagy szerepet tulajdonít a közelre és

távolra mutatásnak, ami szerinte eredetileg a kérdőszavakon is megvolt. Fölteszi, hogy a pronominalis kérdőszó a közeli mutató kérdésből alakult ki, mivel közeli személyeknél, dolgoknál a térbeli helyzet általában világos volt. Ezzel párhuzamosan a távolra mutató kérdőszó adverbialis jellegű lett. Az adverbialis kérdőszó végződése így határozóraggá válhatott, majd áttért a nomen-verbumokra. A nomen-verbumok szerinte később differenciálódtak igére és névszóra, a velük kapcsolatba lépő névmások és határozószók hatására, oly módon, hogy a névmás a névszói, a határozószó pedig az igei tulajdonságokat emelte ki az addig szófajilag egyéges fogalomszavakból. — BENKŐ LORÁND az uráli nomen-verbumok kérdéséhez szól hozzá /1970/. Nyelvtörténeti kutatásokban megengedhetőnek tartja a terminus használatát. A magyar nyelv alapján osztályozza és jellemzi a nomen-verbumokat.

A magyar uralisták mindig szívesen foglalkoztak az őshazakutatás problémáival, s ezért nem meglepő, hogy a 60-as éveknek is megvolt a maga őstörténeti vitája. A vitát ezúttal LASZLÓ GYULA új nézeteket előadó és új módszereket alkalmazó könyve váltotta ki /1961/. LASZLÓ GYULA erdő-történeti adatokra és az uráli fanevek újszerű csoportosítására építi elméletét. Szerinte a tajgaerdő fanevei csak a keleti, a lombos erdő fáinak elnevezései pedig csak a nyugati uráli nyelvekből mutathatók ki. Csak két-három fanév fordul elő valamennyi uráli nyelvben. A Káma-vidék, ahová az őshazát általában helyezni szokták, a kérdéses időben lakhatatlan volt. Végeredményben LASZLÓ GYULA véleménye szerint az uráli őshazát a Riga város és az Oka folyó közötti területen kell keresni. — HAJDÚ PÉTER több írásában is kimutatta LASZLÓ GYULA nézeteinek tarthatatlanságát /1963a, 1964a, 1969a/. A palynológia eredményeinek figyelembe vételét jelentős előbbre lépésnek véli, de úgy látja, hogy LASZLÓ nem a legújabb és

legrészletesebb szakmunkákat használta fel. LASZLÓ fanév-csoportosításával sem tud egyetérteni. HAJDÚ szerint a finnugor alapnyelv a tajgaerdő fáit mind ismerte, a közép-európai lombos erdő fái közül azonban csak a szilt. Ezért a finnugor őshaza a tajgaerdő és a lombos erdő érintkezési helye körül lehetett, az erdőtörténeti adatokból következtetve Nyugat-Szibériában, az Ob közép- és alsó folyása, valamint az Ural hegység között. — Módszertani szempontból érdekes MOÓR ELEMÉR monográfiája, amely azt vizsgálja, milyen módon lehet a nyelvtudomány eredményeit felhasználni az őstörténetkutatásban /1963/. Nagy jelentőséget tulajdonít az ún. fölösleges jövővényszavaknak, a mássalhangzórendszer történetének, a szóhangsúly változásainak, a tulajdonneveknek és földrajzi neveknek. Foglalkozik a biogeográfiai módszer alkalmazásának kérdéseivel.

Ebben a másfél évtizedben megszorodott a tudománytörténeti tanulmányok száma, s több nyelvészünk foglalkozott a hazai uralisztika helyzetével, perspektíváival, aktuális feladataival. A tudománytörténeti írások közül különösen figyelmet érdemel HEGEDŰS JÓZSEF monográfiája a magyar nyelv összehasonlításának kezdeteiről /1966/, mivel nemcsak a magyar nyelv finnugor rokonságának legkorábbi felfedezőiről szól, hanem tárgyalja a magyar nyelv egyéb rokonítási kísérleteit is /török, héber, szláv stb/, azonkívül jellemzi és értékeli a XV-XVII. századi nyelvtudományt is. — LAKÓ GYÖRGY több tanulmányában és egy monográfiában elemezte SAJNOVICS JÁNOS, XVIII. századi magyar nyelvész és csillagász életútját, munkássága jelentőségét /LAKÓ 1970bc, 1973a/. SAJNOVICS *Demonstratio...* című 1770-ben megjelent műve az első monográfia, amely két távolról rokon finnugor nyelv egymáshoz való viszonyát akarja tisztázni. A korábbi hipotézisek után ez a könyv bebizonyította, hogy a lapp és a magyar rokon nyelv. SAJNOVICS oly-nagy mértékben épített a grammatikai egyezések bizonyító értékére, hogy BOPP előfutárának lehet tekinteni. LAKÓ GYÖRGY méltatta a hamburgi MARTINUS FOGELIUSnak a finnugor nyelvrokonság fölfedezésében szerzett érdemeit is /LAKÓ 1969/. ERDŐDI JÓZSEF SAJ-

NOVICS JÁNOS-ról ír /ERDŐDI 1970b/, KODOLÁNYI JÁNOS jr. és KOROMPAY BERTALAN pedig REGULY ANTAL életéről és hagyatékáról emlékezik meg /KODOLÁNYI 1963. KOROMPAY 1969, 1971/. — A magyarországi uralisztika helyzetét és feladatait BEKE ÜDÖN és HAJDÚ PÉTER vázolta fel /BEKE 1963, HAJDÚ 1965a, 1970b/.

Végezetül néhány kutatási határterületről szólunk egészen röviden. A tárgyalt időszakban jelentősen megnövekedett az érdeklődés az uráli nyelvek és népek iránt, Magyarországon és külföldön egyaránt, s nemcsak a szakemberek, hanem a művelt olvasóközönség körében is. Mind a szakember, mind a művelt olvasó számára igen tanulságosak HAJDÚ PÉTER monográfiái /1962a, 1963d/, amelyekben az uráli népek történetéről, mai életéről, nyelvük jellemző vonásairól ad korszerű összefoglalást. — A kisebb uráli népek irodalmi nyelvéről KÁLMÁN BÉLA és F. MÉSZAROS HENRIETTA ír, az előbbi a vogulról, az utóbbi az osztjákról /KÁLMÁN 1962b, F. MÉSZAROS 1963/. KÁLMÁN BÉLA és SZ. KISPÁL MAGDOLNA az obi-ugor folklór egyes kérdéseiről értekezik. KÁLMÁN a töltőelemek szerepét vizsgálja a vogul dalokban /1962a/, SZ. KISPÁL pedig a hasonlatok típusait mutatja be az obi-ugor népköltészetben /1973/.

V Á L O G A T O T T   B I B L I O G R Á F I A

BALAZS JÁNOS

- 1963 *Belviszonyragjaink eredetéhez*, Nyelvtudományi Értekezések 40, /Budapest: Akadémiai Kiadó/, 28-33.
- 1968 *Zur Frage der indo-uralischen Verwandtschaft*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I, ed. P. Ravila /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/, 37-45.
- 1969 *Alcuni aspetti di una tipologia indo-uralica*, Studia Classica et Orientalia Antonino Pagliaro Oblata, I. /Roma/, 151-171.
- 1970 *Zur Ausbildung der ältesten uralischen syntagmatischen Verbindungen*, Symposium über Syntax der uralischen Sprachen, 15-18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen, Hrsg. von W. Schlachter, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 23-35. /magyarul: MNy. 65, 154-160./
- 1971 *A nyelvtipológiai kutatások táblái*, MNy. 67. 385-393.
- 1973 *Funktionswerte der Pronominalität*, /Budapest-München: Akad.K. Fink-Verlag/ 240

BARCZI GEZA

- 1962 *Zur Geschichte der finnisch-ugrischen Verschlusslaute in urungarischer Zeit*, SUST 125, 11-26. /magyarul: MNy. 58. 1-10./
- 1965 *A tárgyrag eredetének kérdéséhez*, MNy. 61, 276-281.
- 1967 *A magyar szókincsről vonatkozó etimológiai kutatások jelenlegi állása*, MNy 63, 285-292.
- 1968 *Quelques remarques sur l'histoire des occlusives initiales finno-ougriennes en hongrois*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I, ed. P. Ravila /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 46-53. /magyarul: MNy. 63, 8-14./
- 1969 *A -nak, -nek rag eredetéhez*, MNy 65, 417-421.
- 1971 *A hangszóközi szrhangok szórványos gemindőja az előmagyarban*, MNy 67, 129-134.
- 1973 *A magyar főltételes mód jelének eredetéhez*, MNy 69 210-212.

BEKE ÜDÖN

- 1951a *A cseremiszek /marik/ népköltészete és szokásai, I.*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 359.
- 1951b *Belid'ja sistema valjuty u Mari*, ALH 1, 65-74. /magyarul: NyK 52, 295./
- 1952 *Zur Geschichte einiger permischen Nominalbildungssuffixe*, ALH 2, 317-353. /magyarul: I.O.K. 3, 57-90./
- 1954a *A finnugor őss hasonlító mondattanhoz*, NyK 55, 252-621.
- 1954b *Neuere finnisch-ugrische morphologische Untersuchungen*, ALH 4, 95-131. /magyarul: I.O.K.5, 39-70./
- 1955 *Ismeretlen és ritka névszóképzők a mari és a permi nyelvekben*, I.O.K. 7, 1-8.
- 1956 *As uráli és indoeurópai dudlís történetéhez*, I.O.K. 10, 347-366.
- 1957a *Finnugor mondattani szerkezetek*, NyK 59, 194-199.
- 1957b *Mari szövegek I.* /Budapest: Akadémiai Kiadó/ XX+692.
- 1957c *Finnugor jelentésegyezések*, NyK 59, 187-193.
- 1959 *A manyisi birtokos dativus*, NyK 61, 86-89.
- 1960 *Nomen und Verbum*, ALH 10, 369-381. /magyarul: I.O.K. 15, 59-69.
- 1961 *Mari szövegek III, IV.* /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 515, 540.
- 1963 *Die dringenden und wichtigen Aufgaben der finnisch-ugrischen /uralischen/ Sprachwissenschaft*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24 IX. 1960, ed. Gy. Ortutay /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 48-51.

BENKŐ LÓRÁND

- 1967- *A magyar nyelv történeti etimológiai eszétára, I-II.*
- 1970 /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 1142-1111.
- 1967 *Die ungarischen etymologischen Forschungen und das neue ungarische etymologische Wörterbuch*, FUF 36, 235-254.
- 1970 *Zur Frage der uralischen Nomenverba im Lichte der ungarischen Sprachgeschichte /mit Diskussion/, Symposium über Syntax der uralischen Sprachen, 15-18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen, hrsg. von W. Schlachter, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 36-49.*

BERECZKI GABOR

- 1963a *Etimológiai megjegyzések*, NyK 65, 175-177, 404-405.
 1964 NyK 66, 117-121, 385-398.
 1965 NyK 67, 115-116, 339-340.
 1966 NyK 68, 83-39.
 1963b *Vzaimootnošenija marijskoj leksiki s leksikoj mordovskich i permskich jazykov*, Congressus Internationalis Fennougristarum Budapestini habitus 20-24 IX. 1960, ed. Gy. Ortutay /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 202-203.
 1963c *Szómagyarázatok*. Nyelvtudományi Értekezések 40 /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 50-51.
 1963d *Cseremis szövegmutatók*, NyK 65, 49-76.
 1968 *Wichtigere lautgeschichtliche Lehren der russischen Lehnwörter im Tscheremissischen*, Congressus Secundus Internationalis Fennougristarum Pars I. ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 70-76.
 1969 *Die finnisch-ugrische Vokalismus-theorie von W. Steinitz und E. Itkonen und das Tscheremissische*, ALH 19, 305-319 /magyarul: NyK 70, 23-34/
 1971a *Zu den Thesen und Antithesen der finnisch-ugrischen Vokalforschung*, UAJB 43, 18-27.
 1971b *Cseremis szövegmutatók*, NyK 73, 25-48.

BESE, L.-L. DEZSŐ, - J. GULYA

- 1970 *On the Syntactic Typology of the Uralic and Altaic Languages*, Theoretical Problems of Typology and the Northern Eurasian Languages, ed. L. Dezső and P. Hajdú, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 113-128.

CZEGLÉDY, K. - P. HAJDÚ.

- 1955 *A Magyar Nyelvtudományi Társaság vitaülése 1953 december 1.* Nyelvtudományi Értekezések 5, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 93.

CSÚCS SANDOR

- 1968 *A magyar szókészlet finnugor elemei a statisztika tükrében*, NyK 70, 392-396.
 1970 *A votjék nyelv orosz jövevényszavai, I.*, NyK 72, 323-362.
 1972 *A votjék nyelv orosz jövevényszavai, II.*, NyK 74, 27-47.

CSUPOR ZOLTAN

- 1958 *Sajnovios Jdnos életrajzdhos*, MNy 54, 517-522.

DIÓSZEGI VILMOS

- 1947 *Urđli halnevek mandasu-tungŭs kaposolatai*, MNy 43, 35-38.

ERDELYI ISTVAN

- 1963 *Erzd-mordvin szövegmutatvdnyok* Pokš Mařed falu nyelvjdřdsdból, NyK 65, 137-145.
- 1970a *Selkupisches Wörterverzeichnis. Tas-Dialekt*, /Budapest-Bloomington - The Hauge: Akadémiai Kiadó - Mouton and Co./
[Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series, vol. 103.] 316.
- 1970b *Etimológiai megjegyzések*, NyK 72, 151-156.
- 1972 *Ostjakische Heldenlieder aus József Pápay's Nachlass*, hrsg. von I. Erdélyi, Pápay Bibliothek I., /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 503.

ERDŐDI JÓZSEF

- 1958 *Nyelvi tabu a mariban*, NyK 60, 29-39.
- 1963a *Zur Frage der Herkunft der Präteritum-Suffixe in den uralischen Sprachen*, Congressus Internationalis Fennougristarum Budapestini habitus 20-24 IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 65-69.
- 1963b *A középfok jelének egy sajátos funkciójáról*, Nyelvtudományi Értekezések 40, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 73-74.
- 1963c *A mari nyelv vetlugai nyelvjdřdsdnak jellemzése*, NyK 65, 146-156.
- 1963d *Zur tscheremissischen Namengebung*, SUSA 64/3, 1-10.
- 1967 *Finnugor rokonaink nyelvi mőveltsége*, Nyr 91, 265-280.
- 1969 *Mikā ilo Otavan aikaisempi nimi?*, V 35-45.
- 1970a *Urđli osillagnevek és mitológiai magyarázatuk*, MNyT kiadv. 124. /Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság/ 179.
- 1970b *Sajnovios, der Mensch und der Gelehrte*, ALH 20, 291-322. /magyarul: Nyr. 94, 133-149/

- 1972 *A propos de la question de la pluralité non-marquée de l'objet et du sujet dans quelques langues ouraliennes*, Mélanges offerts à Aurélien Sauvageot.... /Budapest: Akadémiai Kiadó/ ed. J. Erdődi, 67-79.

FALUDI AGOTA

- 1948 *Névszói összetételek az osztjákban*, Finnugor Ertekezések, 10, /Budapest: Egyetemi Nyomda/ 48.
- 1952a *Zusammenfassende Zusammensetzungen und metrische Parallellismen im Chantischen*, ALH 1, 419-434.
- 1952b *Vaddszattal kapcsolatos mértékegységek az obi-ugor nyelvekben*, NyK 53, 226-231.
- 1954a *Néhány chanti absztraktumképzőszőről -ot, -t, psi*, NyK 55, 210-227.
- 1954b *Obi-ugor nyelnevek*, NyK 55, 181-209.
- 1956 *A chanti infinitívusz hangtandhoz*, NyK 57, 134-145.

FOKOS-FUCHS D.R.

- 1951 *Volksdichtung der Komi /Syrjänen/*. Gesammelt und hrsg. von D.R.Fokos-Fuchs, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 472.
- 1952 *Volksbräuche und Volksdichtung der Wotjaken*. Aus dem Nachlasse von BERNHARD MUNKÁCSI, hrsg. von Fokos-Fuchs, /Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura/ XXXVII+715. /MSFOu 102/.
- 1953a *A jelentésváltozásnak néhány különleges esete*, NyK 54, 63-74.
- 1953b *Aus dem Gebiete der Lehnbeziehungen*, ALH 3, 211-289. /magyarul: NyK 55, 3-59./
- 1954a *Yrjö Wichmann: Wotjakische Chrestomathie mit Glossar. Anhang: Grammatikalischer Abriss von D.R. Fuchs /Fokos/. Zweite, ergänzte Auflage.*, /Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura/ X+168.
- 1954b *Jövevényszókatalsok*, NyK 55, 3-59.
- 1955a *Umstandsbestimmungen des Masses und der Menge in den finnisch-ugrischen Sprachen*, ALH 5, 35-66. /magyarul: NyK 56, 13-32./
- 1955b *Egy jövevényszó és tanulságai*, NyK 56, 13-32.
- 1956-1967 *Etimológiai, jelentéstani és szintaktikai adalékok*, NyK 57- 240-249; NyK 59, 173-178; NyK 62, 101-111; NyK 66, 95-102. NyK 69, 160-163.

- 1956 *A névszóragozás történetéből*, NyK 58, 61-95.
- 1958 *Die Verbaladverbien der permischen Sprachen*, ALH 8, 273-342. /magyarul: NyK 60, 275-319./
- 1959 *Syrjänisches Wörterbuch, I-II.*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 1564- 1 map.
- 1960 *Aus der Syntax der ural-altaischen Sprachen*, ALH 10, 423-456.
- 1961 *Über den Ursprung einer syrjänischen Konjunktion*, ALH 11, 273-299. /magyarul: NyK 63, 189-201./
- 1962a *Rolle der Syntax in der Frage nach Sprachverwandtschaften* /Wiesbaden: Harrassowitz/ 137. /Ural-altaische Bibliothek XI./
- 1960-1962 *Urali és altaji összehasonlító szintaktikai tanulmányok*, NyK 62, 213-241; NyK 63, 263-291; NyK 63, 63-81; NyK 64, 13-55.
- 1962b *Eine charakteristische Ablativ-Konstruktion*, SUST 125, 42-52.
- 1963a *Osztják hőseinek. Reguly A. és Pápay J. hagyatéka. III/1.* Zsirai M. hagyatékából közléteszi Fokos Dávid /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 170.
- 1963b *Aus dem Gebiete der finnisch-ugrischen Verbalnomina*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960. ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 73-92.
- 1965a *Osztják /chanti/ hőseinek. Reguly A. és Pápay J. hagyatéka. III/2.*, Zsirai M. hagyatékának felhasználásával közléteszi Fokos Dávid. /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 414.
- 1965b *Die Türem-Mutter der Irtysch-Ostjaken. Zusammensetzung oder Parallelismus?* Beiträge zur Sprachwissenschaft, Volkskunde und Literaturforschung. Wolfgang Steinitz zum 60. Geburtstag dargebracht. Hrsg. A.V. Isačenko, W. Winman. H. Strobach, /Berlin: Akademie Verlag/ 103-107.
- 1966 *Das syrjänische Komitativsuffix*, ALH 16, 63-79.
- 1967a *Még egyszer a zürjén miś/t névutóról* NyK 69, 147-159.
- 1967b *Eine "sonderbare Genitivendung" im Ostjakischen*, UAJb 39, 1-4.
- 1968 *Vidža olannid! Seid gegrüsst!*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I, /Helsinki: Societas Fenno-ugrica/ ed. P. Ravila. 115-126.

GULYA JÁNOS

- 1958 *Egy 1736-ból származó manyisi nyelvemlék*, NyK, 60, 41-45.
- 1960 *A manyisi nyelv szóvégi magánhangzójának történetéhez*, NyK 62, 33-50.
- 1961 *Vahi osztják szövegmutatványok*, NyK 63, 209-214.
- 1963 *Drevnemansijskie dialekty*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960. ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 172-175.
- 1964a *Adalékok a nyelvi absztrakció kérdéséhez*, NyK 66, 379-384.
- 1964b *A vahi osztják főnevek tipológiai osztályozása a fonémaeloszlás alapján*, NyK 66, 89-93.
- 1964c *A fonéma-rendszer változásának mennyiségi összetevői*, NyK 66, 303-314.
- 1965a *Egy és más a -ni főnévi igenév körül*, I.O.K. 22, 281-287.
- 1965b *Some 18th century Antecedents of the 19th century linguistics*, ALH 15, 163-170.
- 1967a *Eastern Ostyak Chrestomathy*, /Bloomington-The Hague: Mouton and. Co.-Indiana University/ 207 /Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series, vol. 51. /
- 1967b *A tárgyas igeragozás az osztjákban*, NyK 389-394.
- 1965c *Bemerkungen zur Herkunft der ungarischen Infinitivendung -ni*, ALH 17, 33-40. /magyarul: I.O.K. 22, 281-287./
- 1968a *Számantartottak-e őseink az anyagi rokonságot?* MNy 64, 402-407.
- 1968b *Zur Frage des finnisch-ugrischen Vokalsystems*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I., ed. P. Rávilá, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 146-149. /magyarul: I.O.K. 23, 147-151./
- 1969a *Vahi osztják szójegyzék*, NyK 71, 21-59.
- 1969b *Hodu oder hadu?* ALH 19, 335-354. /magyarul: MNy. 63, 323-330, 462-472/
- 1970 *Aktiv, Ergativ und Passiv im Vach-Ostjakischen /mit Diskussion/, Symposium über Syntax der uralischen Sprachen, 15-18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen, hrsg. von W. Schlachter, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 80-89.*

HAJDÚ PÉTER

- 1948-50 *Die Benennungen der Samojeden*, SUSÄ 54, /Helsinki:Suomalais-Ugrilainen Seura/ 1-112.
- 1949 *A szamojéd népek és nyelvek*, /Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság/ 2o. /A Magyar Nylevt. Társ. kiadványai 76./
- 1951 *Die Benennung der Begriffe recht- und link-, als Ausdruck der Beziehung zwischen Sprache und Denken*, ALH 1, 171-210.
- 1952a *Pápai Károly szelkup szójegyzéke*, NyK 54, 141-184.
- 1952b *A szamojédok etnogeneziséhez*, NyK 53, 41-49.
- 1953a *K etnogenezu vengerskogo naroda*, ALH 2, 247-316. /magyarul: Nyelvtudományi Értekezések 2, 92./
- 1953b *Die ältesten Beziehungen zwischen den Samojeden und den jenisseischen Völkern*, AOH 3, 73-101.
- 1953c *Az ugor kor helyének és idejének kérdéséhez*, NyK 54, 264-269.
- 1954 *Die sekundären anlautenden Nasale /ŋ, ŋ/ im Samojedischen*, ALH 4, 17-67. /magyarul: NyK 55, /1953/ 60-97.
- 1956 *Der Stimmbandverschluss im Juraksamojedischen*, UAJb 28, 155-169.
- 1958 *Noch einmal über den Stimmbandverschlusslaut im Jurakischen*, ALH 7, 245-272.
- 1959a *Der Genitiv im Waldjurakischen*, UAJb 31, 116-119.
- 1959b *A jurák-szamojéd nyelvtan két kérdéséről*, NyK 61, 223-246.
- 1969-60 *Szóveg és dallam viszonya a szamojéd énekekben*, NéprNyelvtud. 3-4, 19-29.
- 1960a *The Form of the Object in Forest Yurak*, ALH 10, 95-115.
- 1960b *A szamojéd sámánok kategóriáiról*, NyK 62, 51-71.
- 1961 *Latívus és infinitívus kapcsolata a szamojédban*, In memoriam Gedeon Mészöly, /Szeged: JATE/ Szerk. Nyíri A. és mások, 119-131.
- 1962a *Finnugor népek és nyelvek*, /Budapest: Gondolat Kiadó/ 428.
- 1962b *Die Frage des Stufenwechsels in den samojedischen Sprachen*, UAJb 34, 41-54.á
- 1963a *Hol volt az urdli őshaza?*, Nyelvtudományi Értekezések 40, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 128-132.

- 1963b *Lativ und Infinitiv im Samojedischen*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 269-271.
- 1963c *A szelkup locativustól és ablativustól a magyar visszaható névmásig*, NéprNyelvtud. 7, 5-17.
- 1963d *Von der Klassifikation der samojedischen Schamanen. Glaubenswelt und Folklore der sibirischen Völker*, Hrsg. V. Diószegi, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 161-190.
- 1963e *The Samoyed Peoples and Languages*, /Bloomington-The Hague: Mouton-Indiana University/ 114. /Indiana Univ. Publications, Uralic and Altaic series, vol. 14./
- 1964a *Über die alten Siedlungsräume der uralischen Sprachfamilie*, ALH 14, 47-83.
- 1964b *Samojedica*, NyK 66, 397-405.
- 1965a *A mai urdli nyelvészetről*, NéprNyelvtud. 9, 15-21.
- 1965b *Morphologische Beiträge zur Kenntnis der samojedischen Sprachen*, Beiträge zur Sprachwissenschaft, Volkskunde und Literaturforschung. W. Steinitz zum 60. Geburtstag dargebracht, Hrsg. A. Isačenko, W. Winman, H. Strobach, /Berlin: Akademie Verlag/ 128-133.
- 1966 *Bevezetés az urdli nyelvtudományba*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 180.
- 1968a *Finnugor őstörténet - finnugor régészet*, NéprNyelvtud. 12, 5-10.
- 1968b *Chrestomathia samojedica*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 239+ 1 térk.
- 1968c *Über den Umfang des uralischen Wortschatzes*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 150-160.
- 1969a *Finnougrische Urheimatsforschung*, UAJb 41, 252-264.
- 1969b *Zu den Kernfragen der finnisch-ugrischen Vokalforschung*, UAJb 41, 179-182.
- 1969c *Új hazát találtak, őshazát keresnek*, NéprNyelvtud. 13, 9-15.
- 1969d *A samojéd konnektív-reciprok képző genetikai és arediatipológiai összefüggései*, NyK 71, 61-78.
- 1970a *A nemek megkülönböztetése a nyenyec névadásban*, NyK 72, 45-57.
- 1970b *Uralisztika 1945-1970*, NyK 72, 3-9.
- 1970c *Zur Syntax der negativen Verbalformen im Samojedischen /mit Diskussion/*, Symposium über Syntax der

uralischen Sprachen, 15-18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen, hrsg. von W. Schlachter, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 90-107.

- 1970d *A nyenyec "nomen-verbumok"-ról*, NéprNyelvtud. 14, 5-9.
- 1971 *Névszók predikativ ragozása a szamojéd nyelvekben*, I.O.K. 27, 373-398.
- 1973a *Who was A. Sprogis?* JFSOu 72, 72-76.
- 1973b *Das sülkupische Translativsuffix -ula*, FUF 40, 20-28.
- 1973-74 *Gerundium és translativus a déli-szamojédben*, NéprNyelvtud. 17-18, 49-54.

HARMATTA JÁNOS

- 1949 *Néhány obi-ugor állatnévről*, MNy 45, 161-164.

HEGEDŰS JÓZSEF

- 1966 *A magyar nyelv összehasonlításának kezdetei az egykori európai nyelvtudomány tükrében*, Nyelvtudományi Értekezések 56, 115.

HONTI LÁSZLÓ

- 1969 *A tárgy jelölése a vogul távdi nyelvjárársában*, NyK 71, 113-121.
- 1970 *Jurák a tergo toldaléktár*, NyK 72, 363-393.
/Zaicz Gáborral/
- 1971a *A cselekvő /logikai/ alany alaktana az obi-ugor nyelvekben*, NyK 73, 430-440.
- 1971b *A vogul tárgyas igeragozás l-je*, NyK 73, 147-152.
- 1971c *Etimológiai adalékok*, NyK 73, 425-429.
- 1972a *Észrevételek a finnugor alapnyelvi szibildások és affrikáták képviselőiteiről*, NyK 74, 3-26.
- 1972b *A szelkup népnév eredetéről*, NyK 74, 194-196.
- 1973a *Az osztják magánhangzó-váltakozások korról és keletkezéséről*/Előzetes Közlemény/, NyK 75, 301-318.
- 1973b *Obi-ugor alaktani kérdések és hangtörténeti tanulmányok*, NyK 75, 365-373.

JANURIK TAMÁS

- 1971-72 *Adatok az uráli-finnugor alapnyelv tövisekészetének morfológiai szerkezetéhez*, NéprNyelvtud. 15-16, 57-76.

- 1973-74 *Adatok a CVC típusú magyar szóanyag etimológiai vizsgálatához*, NéprNyelvtud. 17-18, 99-119.

JASZÓ A. ANNA

- 1969 *Melléknévi igenevek verbum finitumként az osztjók nyelv szigvai nyelvjárársában*, NyK 71, 123-127.
1973 *Az igeragozás az osztjók nyelv szigvai nyelvjárársában*, NyK 75, 319-336.

JUHÁSZ JENŐ

- 1955 *Mutató a Nyelvtudományi Közlemények 1-50 kötetéhez*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 672.
1960 *Szómutató Munkácsi Bernát "Arja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben" című művéhez*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 60.
1961 *Moksa-mordvin szójegyzék*, Sajtó alá rendezte Erdélyi István. /Budapest: Akadémiai - Kiadó/ 262.

KALMÁN BÉLA

- 1952a *Manysi /vogul/ Népköltési Gyűjtemény III/2*
Munkácsi Bernát hagyatékának felhasználásával
sajtó alá rendezte Kálmán Béla.
/Budapest: Akadémiai Kiadó/ 436.
1952b *Russkie zaimstvovaniija iz ob-ugorskich jazykov*,
ALH 1, 249-272. /magyarul: NyK 53, 151-171./
1955 *Manysi nyelvkönyv*, /Budapest: Tankönyvkiadó/
60+2.
1956 *Hangmegfelelések a manysi nyelv orosz jövevényszavaiban*, NyK 57, 112-133.
1958 *L'histoire des voyelles finales des langues finno-ougriennes*, ALH 8, 99-104. /magyarul: NyK 60, 409-413./
1960a *Chanti szöveg*, NyK 62, 338-340.
1960b *Manysi szövegmutatványok*, NyK 62, 23-32.
1961 *Die russischen Lehnwörter im Wogulischen*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 327.
1962a *Über die Rolle der Füllworte und Füllsilben in den wogulischen Liedern*, SUST 125, 177-193.
1962b *Über die wogulische Schriftsprache*, UAJb 34, 128-133.

- 1963 *Manysi /vogul/ Népköltési Gyűjtemény IV/2.*
/Budapest: Akadémiai Kiadó/ 314+3. /Munkácsi-
Kálmán/
- 1963a *Chrestomathia Vogulica*, /Budapest: Tankönyvkiadó/
124.
- 1963b *Semantisches und Stilistisches bei den russischen
Lehnwörtern der vogulischen Sprache*, Congressus
Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini ha-
bitus 20-24. IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Buda-
pest: Akadémiai Kiadó/ 181-183.
- 1965a *Etymologisches aus dem Gebiete der ugrischen Spra-
chen. Beiträge zur Sprachwissenschaft, Volkskunde
und Literaturforschung.* W. Steinitz zum 60. Ge-
burtstag dargebracht, Hrsg. A. V. Isačenko, W.
Winman, H. Strobach, /Berlin: Akademie Verlag/
190-196.
- 1965b *Die bejahende Antwort in den obugrischen Sprachen*,
FUF 35, 189-217.
- 1965c *Vogulica*, NyK 67, 320-323.
- 1968a *Két szigvai vogul elbeszélés*, NyK 70, 139-153.
- 1968b *Zur Entstehung des ungarischen Konsonantensystems*,
Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugris-
tarum, Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Socie-
tas Fenno-Ugrica/ 227-234.
- 1973a *Ein Beitrag zur Kongruenz im Vogulischen*, MSFOu
150, 144-150.
- 1973b *Eine Kongruenz-Erscheinung im Vogulischen*, FUF
40, 66-73.

KÁROLY SANDOR

- 1968 *Über die Entwicklung der Komposita in den finnisch-
ugrischen Sprachen*, Congressus Secundus Interna-
tionalis Fenno-ugristarum, Pars I., ed. P. Ravila,
/Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 244-250. /magya-
rul: I.O.K. 23, 243-248./

KERESZTES LÁSZLÓ

- 1967 *A beszélt és gondolkodt jelentő igék az obi-
ugor nyelvekben.* NyK.69, 245-282.
- 1970 *A mordvin mészalhangzórendszer kialakulása.* MNyJ
17, 51-60.
- 1973 *Vogulin Jukondan /Ala-kondan/ murteen konsonantti-
järjestelmästä,* JFSOu 72, 167-176.

KIRALY PÉTER

- 1969 *A nyelvtudomány a haladéért.* Tanulmánykötet a Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából. Nyelvtudományi értekezések 65, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 216.

KISPÁL MAGDOLNA

- 1950 *Világtdjak nevei az ugor nyelvekben*, NyK 52, 50-56.
- 1952 *Ugor-török érintkezés*, NyK 53, 49-64.
- 1953 *Ugor szótani kérdések*, NyK 54, 233-246.
- 1958 *Egy ritka manyai /vogul/ igenévi szerkezet*, NyK 60, 79-84.
- 1961 *A vogul n elemű igenévképző hangalakja*, NyK 63, 83-100.
- 1963a *A vogul m elemű igenévképzők hang- és alaktana*, NyK 65, 253-282.
- 1963b *Über den grammatischen Kategoriewechsel eines wogulischen Verbalnomens*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24.IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 176-180.
- 1966 *A vogul igenév mondattana*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 352.
- 1968 *Über einige Frage der ugrischen Verbalnomina*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 267-272.
- 1973 *Typen des unbezeichneten Vergleichs in der obugrischen Volksdichtung*, FUF 40, 88-95.

KISS JENŐ

- 1967 *A cseremiss térszínformanevek*, NyK 69, 395-403.
- 1971 *Zur Morphologie der Lehnverben der finnisch-ugrischen Sprachen*, SFOu 7, 1-3. /magyarul: NyK 74, 299-334./
- 1972 *Gedanken zur zeitgenössischen Dialektforschung in der Finno-ugristik*, SFOu 8, 64-78.
- 1973 *Zur synchronischen Suffixforschung in der Finno-ugristik*, SFOu 9, 237-241.

KLEMM ANTAL

- 1959 *A mondat és a mondatrészek eredete*, NyK 61, 41-52.

KODOLANYI JÁNOS jr.

- 1963 *Antal Reguly*, Glaubenswelt und Folklore der sibirischen Völker, Hrsg. V. Diószegi, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 17-28.

KORCHMAROS VALÉRIA

- 1973-74 *A magyar tárgyas igeragozás relatív kronológiai dájához*, NéprNyelvtud. 17-18, 161-168.

KORENCHY ÉVA

- 1970 *Ara "Bruder der Mutter"*, NyK 72, 423-430.
1971 *A sürjén abszolút igetű problémájáról*. NyK 73, 153-162.
1972a *Az urdli tagadóról*, NyK 74, 155-167.
1972b *Iranische Lehnwörter in den obugrischen Sprachen*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 112.

KOROMPAY BERTALAN

- 1969 *Kuinka Antal Reguly löysi elämnuransa?* Virittäjä, 371-382.
1971 *Reguly és hagyatéka*, NyK 73, 387-407.

KOVACS FERENC

- 1958 *Ist das ungarische Zahlwort hús "viginti" eine Zusammensetzung?* ALH 8, 343-360. /magyarul: NyK 61, 65-78./
1960 *Some Remarks in Uralic Numerals*, ALH 10, 117-129. /magyarul: NyK 62, 111-120./
1965 *Un nom de nombre mordue*, ALH 15, 111-116. /magyarul: Nyelvtudományi Értekezések 40, 211-214./

A. KÖVESI MAGDA

- 1954 *A komi -l képző*, NyK 55, 98-137.
1958 *A komi -jan névmási többesjelről*, NyK 60, 85-92.
1959 *A -ni főnévi igenév képző a rokon nyelvek tükrében*, MNyJ 5, 126-139.
1960 *Das Infinitiv-Bildungssuffix ung. -ni im Spiegel der verwandten Sprachen*, SUSA 62/2, 1-26.
1963 *Esiunkarin "permiläisistä" piirteistä*, Virittäjä, 239-252. /magyarul: MNyJ 9, 57-69.

- 1965a *A permi nyelvek ősi képzője*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 432.
- 1965b *A finnugor alapnyelv affrikáta elemű képzőinek kérdéséhez*, NyK 67, 309-319.
- 1966 *Ősi határozóragjaink történetéhez*, NyK 68, 225-247.
- 1968a *A permi-előmagyar érintkezés kérdéséhez*, MNy 64, 162-176. /finnül: Virittäjä 1968, 141-150./
- 1968b *Über das Problem der Affrikata-Suffixe der finnisch-ugrischen Grundsprache*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars I., ed. P. Ráyi-la, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 283-289.
- 1970 *Az urali alapnyelv többesjeleiről*, NyK 72, 31-43.
- 1971a *A magyar birtokos személyragozási rendszer kialakulásának kronológiájához*, MNy 67, 35-46.
- 1971b *Bemerkungen zum Ursprung der "Uralischen" Genitivendung -n*, UAJb 43, 28-41.
- 1973 *Zu den "umstrittenen" Fragen der objektiven Konjugation in den ugrischen Sprachen*, FUF 40, 96-106.

LABADI GIZELLA

- 1966 *A nyenyec szóképző szerkezeti típusai*, NyK 68, 83-88. /Révész Mihállyal/
- 1967 *A kettős szám jele a szamojéd nyelvekben*, NyK 69, 416-423.
- 1969 *A nyenyec többes genitivusról*, NéprNyelvtud. 13, 25-29.
- 1971-72 *A PU -k lativusrag fejleményei a déli szamojéd-ban*, NéprNyelvtud. 15-16, 51-56.

LAKÓ GYÖRGY

- 1951 *Emploi du procutif et du transitif dans les langues permiennes, l'origine de leurs désinences casuelles*, ALH 1, 75-118, 347-371. /németül: SUST 98, 219-243; magyarul: NyK 53, 14-24./
- 1952 *Az egyszerű ragok keletkezésének kérdéséhez*, I.O.K. I, 210-223.
- 1953 *Az újabb őstörténeti kutatások eredményei és a nyelvtudomány*, MNy 49, 266-278.
- 1956a *A magyarországi finnugor nyelvtudomány jelene és jövő feladatai*, NyK 58, 9-32.
- 1956b *Zur Entwicklung der nordwogulischen Personalpronomina*, UAJb 28, 246-251. /finnül VD 98-113/ magyarul: NyK 61, 89-95./

- 1956c *Nordmansische Sprachstudien*, ALH 6, 347-423. /magyarul 1) Nyelvtudományi Értekezések 8, 61, 2) NyK 57, 14-72./
- 1959 *Present Situation and Future Tasks of Finno-ugric Linguistics in Hungary*, ALH 9, 7-33.
- 1960 *Újabbkori változások az északi manyisi nyelvben*, I.O.K. 15, 331-344. /finnül:VD 98./
- 1962 *Über die Frage der anlautenden stimmhaften Verschlusslaute in der finnisch-ugrischen Grundsprache*, ALH 12, 225-246. /finnül: Aarni Penttilä Juhlakirja, Jyväskylä 1959, 9-26; magyarul: NyK 64, 56-70./
- 1963 *Magyar-ősztyák szöveggyeztetések*, Nyelvtudományi Értekezések 40, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 226-229.
- 1967-71 *A magyar szókészlet finnugor elemei I-II*. Szerk. Lakó Gy. és Rédei K. /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 231; 232-455.
- 1968 *Proto Finno-Ugric Sources of the Hungarian Phonetic Stock*, /Budapest-Bloomington-The Hague: Akadémiai Kiadó-Mouton-Indiana University/[Research Center for the Language Sciences, Uralic and Altaic Series, vol 180.]/magyarul: Nyelvtudományi Értekezések 47./
- 1969 *Martinus Fogelius' Verdienste bei der Entdeckung der finnougriischen Sprachverwandschaft*, UAJB 41, 3-13.
- 1970a *Können wir in den finnisch-ugrischen Sprachen von Wortarten sprechen?*, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen I. Philologisch-historische Klasse, 1970 Nr. 1.
- 1970b *János Sajnovics und die finnisch-ugrische Sprachvergleichung*, SFOu 6, 239-247.
- 1970c *J. Sajnovics und seine Demonstratio*, ALH 20, 269-289.
- 1973a *Sajnovics János*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 248.
- 1973b *Marcus Wöldike ja János Sajnovics vertailevan kielitieteen uranuurtajina*, MSFOu 150, 189-195.
- 1973c *Die Form des Imperativs in den permischen Sprachen*, FUF 40, 107-116.

LASZLÓ GYULA

- 1961 *Őstörténetünk legkorábbi szakaszai*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 209.
- 1963 *Die ältesten Epochen der uralischen Vorgeschichte*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 416-419.

- 1964 *Az urdli őshaza kérdéseiről*, NyK 66, 179-181.
1968 *Über die Grundfragen der uralischen Urheimat*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum, Pars II. ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 35-40.

LAVOTHA ÜDÖN

- 1953 *A tárgy jelölése a manysiban*, NyK 54, 200-218.
1958 *A manysi intranszitiv igék passzívumáról*, NyK 60, 93-100.
1960a *Észt nyelvkönyv*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 240.
1960b *Das Passiv in der wogulischen Sprache*, JSFOu 62/4, 1-34.

LIGETI LAJOS

- 1953 *Az urdli és altaji nyelvek viszonyának kérdése*, I.O.K. 4, 333-364.
1960 *Néhány megjegyzés úgynevezett altaji jövevényszavainkról*, MNy 56, 289-303.
1963 *Urdli török jövevényszavaink kérdéséhez*, NNy 59, 381-393.

MARK TAMAS

- 1971 *Morfonematikus szerkezettípusok a szölkupban*, NyK 73, 163-170.
1972 *Vizsgálatok a szölkup fonéma-rendszerben*, NyK 74, 407-415.
1973a *Tazi szölkup toldaléktár*, NyK 75, 209-216.
1973b *A szölkup szótagalkotás kérdéseiről*, NyK 75, 401-406.

MESZAROS HENRIETTA

- 1963 *Az osztjók irodalmi nyelvéről*, NyK 65, 376-389.

MESZÖLY GEDEON

- 1951 *Az ugorkori vaddiszelet magyar szókincsbeli emlékei*, Ethnographia 62, 277-290.
1952 *Az ugorkori sámánosság szókincsbeli emlékei*, MNy 48, 46-61.

MIKOLA TIBOR

- 1962a *Egy magyar szócsalád eredetéhez*, NéprNyelvtud. 5-6. 41-47.
- 1962b *Még egyszer a -ság, -ség képzőről*, NyK 64, 299-308.
- 1964a *Szamojéd nyelvtanulmányok*, NyK 66, 35-42, 279-284.
- 1964b *A palato-verdris mássalhangzók velarizáló hatása az ősmagyarban*, NéprNyelvtud. 8, 23-31.
- 1965 *A -t tárgyrág eredetéhez*, Nyelvtudományi Értekezések, 46, 57-62.
- 1966a *Zur Frage des ostjakischen Wortbildungsauffixes l, t, Λ*, UAJb 37, 51-52.
- 1966b *A tárgyrág és a tárgyas ragozás kérdéseihez*, MNy 62, 441-461.
- 1966c *Szamojéd névutók /A primér ragok eredetének kérdéséhez/*, NéprNyelvtud. 10, 29-37.
- 1967a *Enzische Sprachmaterialien*, ALH 17, 59-74.
- 1967b *Adalékok a finn diftongusok történetéhez*, NéprNyelvtud. 11, 19-25.
- 1968 *O zatemnenie lično-pritjazatel'nyh suffiksov*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 339-342.
- 1969a *Miscellanea Samojedica*, NéprNyelvtud. 13, 17-23.
- 1969b *Die Entstehung der Palatalitätskorrelation im Samojedischen*, UAJb 41, 164-168.
- 1970a *"Démonstrativité" ou "démonstrative"?*, NéprNyelvtud. 14, 11-23.
- 1970a *Adalékok a nganassan nyelv ismeretéhez*, NyK 72, 59-93.
- 1971-72 *A nyenyec gégezárhangok és a magyar út szó eredete*, NéprNyelvtud. 15-16, 45-50.
- 1973-74 *Ugor ikerszavak*, NéprNyelvtud. 17-18, 55-62.
- 1975 *Die alten Postpositionen des Nenzischen /Juraksamojedischen/*, /Budapest-Den Haag-Paris: Akadémiai Kiadó-Mouton and Co./ 242.

MOÓR ELEMER

- 1952 *Die Ausbildung des ungarischen Konsonantismus*, ALH 2, 1-96, 355-463./ Vö. M.E. és E.I. polémáját; Erki Itkonen; FUFA 32, 67-73, /1956/; FUFA 33, 54-74, /1960/; Moór Elemér; FUFA 33, 54-74, /1960/.

- 1956-60 *Die Ausbildung des ungarischen Volkes im Lichte der Laut und Wortgeschichte*, ALH 6, 279-341; 7, 147-168, 341-377; 8, 63-67, 249-272; 9, 127-186.
- 1958 *A finnugor -l' fejleményei és e hang újból való megjelenése nyelvünk hangrendszerében*, NyK 60, 119-126.
- 1963 *A nyelvtudomány mint az őse-és néptörténet forrástudománya*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 182.

NYÍRI ANTAL

- 1956 *A had és a szer*, Nyelv és Irodalom 2, 103-132.
- 1963 *Über den Ursprung des ungarischen Infinitivsuffixes -ni*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 114-120.
- 1966 *Az -ő, -ő képzős igenevek történetéhez*, NéprNyelvtud. 9, 23-31.
- 1970 *Über ein finnisch-ugrisches Lokalsuffix -m*, NéprNyelvtud. 14, 63-65.
- 1973a *Zur Geschichte des Personalsuffixes -n in den ungarischen Zeitwörtern*, FUF 40, 135-145.
- 1973b *A magyar igeragozás történetéhez*, MN y 69, 140-158.
- 1973-74 *A magyar indeterminált /alanyi/ és determinált /tárgyas/ igeragozási rendszer kialakulásának története*, NéprNyelvtud. 17-18, 149-160.

PAIS DEZSŐ

- 1962 *Szer*, ALH 12, 1-18. /magyarul: Nyelvtudományi Értekezések 30, 91./
- 1963 *A finnugorság lélekképzetei és rájuk vonatkozó ki-fejezései*, Nyelvtudományi értekezések 40, 282-287.

PAPP ISTVÁN

- 1956a *Probleme des Imperativ-Zeichen im Ungarischen*, FUF 32, 282-301, /magyarul: MNyj 4, 25-36./
- 1956b *Finn nyelvtan*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 176.
- 1967 *Die Urgeschichte der prädikativen Konstruktion*, UAJb 29, 149-175. /magyarul: MNyj, 3 3-28./
- 1962a *Kulcs a Finn nyelvkönyv gyakorlatainak helyes megoldásához*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 56.

- 1962b *Finn nyelvkönyv*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 340.
1962-70 *Finn-magyar szótár*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 1120.
1962c *Zur Frage der Kongruenz des Adjektivattributs im Finnischen*, SU ST 125, 399-412.
1962d *Die Hauptrichtungen der finnischen Wortartforschung*, FUF 34, 1-34. /magyarul: Nyelvtani tanulmányok, ed. B. Sulán, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 49-67.
1967 *A finn nyelv alapelemei*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 204.

PAPP LÁSZLÓ

- 1970 *A sumér-magyar kérdés*, NyK 94, 280-291.

PUSZTAY JÁNOS

- 1972 *A nyenyec nyelv hangsúlyának történetéhez*, NyK 74, 395-406.

RÉDEI KÁROLY /RADANOVICS/

- 1958a *Ok- és célhatározó névutók a chanti nyelvben*, NyK 60, 147-157.
1958b *A magyar -t, -tt igenévképző eredete*, NyK 60, 421-424.
1959a *Mutatvány a komi nyelv felső-vicsegdai nyelvjárásából*, NyK 61, 95-99.
1959b *Adalékok a permi nyelvek alaktanához*, NyK 61, 79-85.
1959- *Szófejtések*, NyK 61, 359-361; 62, 124-128, 323-327; 63, 377-387; 65, 393-397, 156-164; 66, 103-109; 67, 324-338, 117-129; 68, 420-428, 94-96; 69, 167-174, 70, 155-161; 71, 101-112; 72, 157-163; 73, 416-424.
1962a *Die Postpositionen im Syrjänischen unter Berücksichtigung des Wotjakischen*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 224.
1962b *Zwei permische Ableitungssuffixe*, FUF 34, 35-42.

- 1963a *A zürjén -jas stb. és a votjók -joe többesjel eredetéhez*, NyK 65, 374-375.
- 1963b *Nyék*, Nyelvtudományi Értekezések 40, 311-313.
- 1963c *Über den Ursprung einiger finnisch-ugrischer Vokalkernamen*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus, 20-24. IX. 1960. ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 98-104.
- 1963d *Juraksamojedische Lehnwörter in der syrjänischen Sprache*, ALH 13, 275-310.
- 1963e *Az óspermi első szótagbeli ^{*i} > ^{*o} és ^{*o} > ^{*i} hangváltásáról*, NyK 65, 371-373.
- 1964 *Obi-ugor jövevényszók a zürjén nyelvben*, NyK 66, 3-15.
- 1965 *Northern Ostyak Chrestomathy*, /Bloomington-The Hague: Mouton and Co./132/Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series vol. 47.
- 1966a *Die Entstehung der objektiven Konjugation im Ungarischen*, ALH 16, 111-133. /magyarul: MNy 58, 421-435./
- 1966b *Adalékok a permi nyelvek történeti alaktandóhoz*, I.O.K. 23, 249-252.
- 1967 *A létige jelen idejű alakjai a permi nyelvekben*, NyK 69, 164-166.
- 1968a *A moksa-mordvin nyelvjárások fonémarendszeréhez*, NyK 70, 383-386.
- 1968b *Beiträge zur historischen Formenlehre der permischen Sprachen*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 431-435.
- 1968c *Permjakische Wörterverzeichnis aus dem Jahre 1833 auf Grund der Aufzeichnung F.A. Wolegows*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 139.
- 1968d *Nord-ostjakische Texte /Kazym--Dialekt/ mit Skizze der Grammatik*, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 139.
- 1968e *A permi nyelvek első szótagi magánhangzóinak történetéhez*, NyK 70, 35-45.
- 1969a *Neue Aspekte zur permischen Vokalforschung*, UAJb 41, 130-141.
- 1969b *Gibt es sprachliche Spuren der vorungarisch-permischen Beziehungen?* ALH 19, 321-334. /magyarul: NyK 66, 253-261/
- 1970a *Kiellon ilmaismisen alkuperästä unkarissa*, Virittäjä 1970, 47-51.

- 1970b *Russische Einflüsse in der permjakischen Syntax*, Symposium über Syntax der uralischen Sprachen, 15-18. Juli 1969 in Reinhausen bei Göttingen, hrsg. von W. Schlachter, /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 154-164.
- 1970c *Die syrjänischen Lehnwörter im Wogulischen*, /Budapest-Bloomington-The Hague: Akadémiai Kiadó - Mouton and Co./ 195. /Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series, vol. 109./
- 1971 *Zürjén szövegmutatványok*, NyK 73, 3-23.
- 1972a *L'évolution en hongrois des mots à structure proto-ouraliennne et finno-ougrienne VCs/šV. et CVCs/šV*, Mélanges offerts à Aurélien Sauvageot...ed. J. Erdődi, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 231-236.
- 1972b *Osztják jövevényszavak a szelkupban*, NyK 74, 186-193.
- 1972c *A permi nyelvek ősspermi kori bolgár-török jövevényszavai*, NyK 74, 281-298. /Róna-Tas Andrásal/
- 1973 *Über die Demonstrativpronomina in den uralischen Sprachen*, MSFOu 150, 311-319.

SAL EVA

- 1952 *Az obi-ugor nyelvek tagadó névmásainak kérdéséhez*, NyK 53, 210-219.
- 1955-56 *A tagadás az obi-ugor nyelvekben*, NyK 56, 67-69; NyK 57, 73-111.
- 1960 *Az ugor első szótagi nyílt -ä hangról*, NyK 62, 243-253.
- 1963 *Über die palatalen Vokale der ersten Silbe im Ugrischen*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960, ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 112-114.
- 1968 *Zur Frage der vorderen Labialvokale im Ugrischen*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-Ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 455-458.

N. SEBESTYÉN IREN

- 1952a *Zur Frage des alten Wohngebietes der uralischen Völker*, ALH 1, 273-346. /magyarul: I.O.K. 1, 351-406./
- 1952b *A. Sprogis' Wörterverzeichnis und grammatikalische Aufzeichnungen aus der Kanin-Mundart des Jurak-Samojedischen*, ALH 2, 97-188.

- 1952c *Adalékok a protolapp nyelv problémájához*, NyK 53, 24-41.
- 1953 *Beiträge zum Problem der protolappischen Sprache*, ALH 3, 291-322./magyarul: NyK 53, 24-41.
- 1957 *Die possessiven Fügungen im Samojedischen und das Problem des uralischen Genetivs*, ALH 7, 41-71, 273-340./magyarul: NyK 58, 124-163, Vita: 164-185./
- 1958 *Das selkupische /ostjak-samojedische: nominale Ableitungssuffix $\underline{l}$, $-\underline{l}'$* , UAJb 30, 8-22.
- 1959a *Attributive Konstruktionen im Samojedischen*, ALH 9, 35-115, /magyarul: NyK 59, 46-101./
- 1959b *Ein Juraksamojedisches Reflexivpronomen*, UAJb 31, 400-405.
- 1960 *Zur Frage der determinierenden Deklination im Juraksamojedischen*, ALH 10, 55-93. /magyarul: NyK 61, 193-221./
- 1961 *Über die Heilkunst der samojedischen Schamanen*, UAJb 33, 149-155. /magyarul: MNy 57, 261-266./
- 1962a *Zum Problem des samojedischen Genetivs*, SUST 125, 529-548.
- 1962b *Két jurák-szamojéd visszaható névmás*, NyK 64, 341-346.
- 1963a *Egy rejtélyes magyar szó*, Nyelvtudományi Értekezések 40, 320-326.
- 1963b *Zwei juraksamojedische reflexive Pronomina*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24. IX. 1960. ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 256-262.
- 1968 *Lautwandel in den samojedischen Verbalstämmen*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 482-489. /magyarul: NyK 68, 78-82.
- 1970 *Zur juraksamojedischen Konjugation*, FUF 38, 137-225.
- 1971-72 *Zur Geschichte des velaren $\underline{a}$ der ersten Silbe im Juraksamojedischen und im Uralischen*, FUF 39, 18-30.
- 1972a *Zur Geschichte des uralischen Abessiv-Karitivsuffixes $*\underline{tta} \sim \underline{ttä}$* , Mélanges offerts à Aurelien Sauvageot... ed. J. Erdődi, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 259-262.
- 1972b *Magyar szavak szamojéd megfelelői*, MNy 68, 263-270.
- 1973a *Die prädikative Funktion des Verbalnomen auf $\underline{pa}$ im Juraksamojedischen*, FUF 40, 214-224.

- 1973b *Lokativ und Lativ im Juraksamojedischen*, MSFOu 150, 369-379.
 1973c *Juraksamojedische Verben mit mæ, -mje Stamm*, JFSOu 72, 383-391.

SZABÓ LASZLÓ

- 1961 *Vót szövegek Mati faluból*, NyK 63, 111-127.
 1962 *Mit váltózott a vót nyelv Ahlqvistól napjainkig?* NyK 64, 97-113.
 1964a *Über einen Typ des zusammengesetzten Satzen im Wotischen*, FUF 35, 126-132.
 1964b *Das Referat in den Objektsätzen des Wotischen*, FUF 35, 116-125.
 1965 *Der Partitiv, der Nominativ und der Genitiv Singular als Objektkasus im Wotischen*, UAJb 36, 56-71.
 1966a *Szelkup szövegek szójegyzékkel /Tymi nyelvjárás/*, NyK 68, 249-277.
 1966b *Die Laute des Tym-Dialekts des Selkupischen*, SFOu 2, 295-301.
 1966c *Az "oratio mixta" a kólai lappban*, NyK 68, 429-432.
 1966-68 *Kolalappische Volksdichtung*, vol. I-II., /Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht/ 153-117.
 1967 *Der Gebrauch der inneren Lokalkasus im Wotischen*, UAJb 39, 19-40.
 1968 *Faktitive Verben im Kildinschen Dialekt des Kolalappischen*, UAJb 40, 18-21. /magyarul NyK 69, 411-418./
 1969 *Die Erforschung des Verhältnisses Finnougrisch-Samojedisch*, UAJb 41, 317-322.
 1969 *Referaatti kuolanlapissa*, Virittäjä 1969, 164-178..

SZATHMARI ISTVÁN

- 1970 *Tanulmányok a magyar és a finnugor nyelvtudomány történetéből 1850-1920 /*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 174.
 1973 *Budenz József és a korabeli magyar nyelvtudomány*, MNyj 19, 5-16.

VASZOLYI ERIK

- 1957 *Komi /zürjén/ pénznevek és a régi komi pénzszerződés*, NyK 59, 120-129.

- 1960 *Letkai nyelvmutatványok*, NyK 62, 341-350.
- 1961 *Széljegyzetek a zürjén személynevek és névadás kérdéséhez*, NyK 63, 388-401.
- 1962 *Az ópermi L fonéma utódjai az Ingvamenti permjék nyelvterületén*, NyK 64, 353-363.
- 1965 *Adatok egy zürjén nyelvjárás múltjáról és jelenéről*, NyK 67, 7-31.
- 1967a *Syrjänen auf der Halbinsel Kanin*, ALH 17, 321-343. /magyarul: NyK 66, 17-34.
- 1967b *A finnugor személyjelek kérdéséhez*, NyK 69, 3-56.
- 1967-68 *Északi zürjén epikus énekek*, Ethnographia, 78, 438-451; 79, 76-91, 408-420.
- 1968b *Über den Ursprung des syrjänischen Ischma-Dialekts*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 549-552. /magyarul: I.OK. 23. 253-256./
- 1968c *Az uráli -N latívusrag nyomai a zürjén és votjék nyelvben*, NyK 70, 373-382.
- 1968d *Prolatívusz, tranzitívusz, lokatívusz a zürjénben, a votjékban és a finnugor alapnyelvben*, NyK 70, 47-85.

VELCSOV MARTONNÉ

- 1957 *Az -n igéi személyrag eredetéhez*, NéprNyelvtud. 1, 105-110.

M. VELENYÁK ZSÓFIA

- 1970 *A "nap levő" szerkezet a cseremiszenben*, NyK 72, 164-167.

VÉRTES EDIT

- 1956-57 *A birtoklás fogalmának kifejezése az ugor nyelvekben*, NyK 57, 146-159; NyK 59, 102-119.
- 1958-61 *Nyelvtani adalékok a keleti-chanti /osztjék/ nyelvjáráshoz*, NyK 60, 183-191; NyK 60, 321-337; NyK 63, 101-109.
- 1959 *Zur Frage des bezeichneten Akkusativobjekts im äußersten Osten des ostjakischen Sprachgebietes*, UAJb 31, 486-490.
- 1960a *Beiträge zur Frage des finnisch-ugrischen bezeichneten Akkusativobjekts*, ALH 10, 181-194.

- 1960b *Van-e a finnugor ^k-nak k fejleménye mélyhangú szavainkban?* NyK 62, 7-21.
- 1962a *Die Namen der Monate bei den Surgutostjaken*, FUF 34, 144-147.
- 1962b *Beiträge zur Kenntnis der ostjakischen Pronominaladverbien*, ALH 12, 167-186, 255-271; ALH 13, 15-33.
- 1963a *Über einige grammatische Fragen der Surgut-Ostjakischen Mundarten*, Congressus Internationalis Fenno-ugristarum Budapestini habitus 20-24.IX. 1960. ed. Gy. Ortutay, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 184-187.
- 1963b *Auf der Spur mythischer Gesänge der Ostjaken, Glaubenswelt und Folklore der sibirischen Völker*, ed. V. Diószegi, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 121-130.
- 1964a K.F. KARJALAINEN: *Grammatikalische Aufzeichnungen aus ostjakischen Mundarten*, hrsg. von. E. Vértés, /Helsinki: Suomalais Ugrilainen Seura/ 341./MSFOu 128/.
- 1965a *Ostjakische grammatikalische Aufzeichnungen nach den Dialekten an der Konda und am Juğan von H. Paasonen*, SUSA 66/2, 1-96.
- 1965b *Einwandfrei aufhebbare Widersprüche zweier Mitteilungen über die Vach-Mundart*, SFou 1, 213-217.
- 1965c *Hangfestés és szószármaztatás*, Nyr. 89, 157-164.
- 1965d *Keleti-osztják mondatfonetikai vizsgálatok*, NyK 67, 217-241.
- 1967a *Zum Entwicklungsprozess einiger neuerer ostjakischen Suffixe*, ALH 17, 41-58.
- 1967b *Die ostjakischen Pronomina*, Budapest: Akadémiai Kiadó/ 272.
- 1968 *Stand und Aufgaben der ostjakischen Dialektologie*, Congressus Secundus Internationalis Fenno-ugristarum Pars I., ed. P. Ravila, /Helsinki: Societas Fenno-Ugrica/ 561-568.
- 1969 *Vokalharmonie und Vokalbestand im Südostjakischen*, FUF 37, 1-70.
- 1970a *Rekonstrukció és valószínűségszámítás*, NyK 72, 297-322.
- 1970b *Beiträge zu den typologischen Fragen des Ostjakischen*, Theoretical Problems of Typology and the Northern Eurasian Languages, ed. L. Dezső and P. Hajdú, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 135-144.
- 1970c *Paasonen als Vorläufer der Phonologie in seinen Reiseberichten aus Surgut*, ALH 20, 239-345.
- 1971 *Genaue Bestimmung der Mundart von fünf südostjakischen Opfergebeten*, JSFOu 71/4, 1-17.

1973a *Durch lautgesetzliche Entwicklung entstandene sudostjakische Homonyme*, MSFOu 150, 453-459.

1973b *Die Entsprechung DN kr. o ~Irt. o. FUF 40*, 240-247.

VIKAR LASZLÓ - BERECSKI GÁBOR

1971 *Cherenis folksongs*, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 544.

WEÖRES GYULA

1963 *Suomalais-ugrilaisten kielten tutkimus Unkariassa 1800-luvun alussa*, Virittäjä, 32-39.

ZSIRAI MIKLÓS

1950 *Történelmi forduló a nyelvtudományban*, NyK 52, 275-281.

1951a *Samuel Gyarmathi, Hungarian pioneer of comparative linguistics*, ALH 1, 5-17. /magyarul: NyK 52, 107-118/.

1951b *Ösztök /chanti/ hőseinek*, vol. II., ed. M. Zsirai, /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 379.

1952a *A modern nyelvtudomány magyar uttorói*, vol. I., /Budapest: Akadémiai Kiadó/ 56.

1952b *A finnugorság ismertetése*, /Budapest: Tankönyvkiadó/ 68.

1953 *A magyar nyelvtudomány haladó hagyományai*, I.OK. 307-320.

URALISTIK 1945-1975

Tibor Mikola

Der Verfasser gibt einen Überblick über die Entwicklung der Uralistik in Ungarn. Der Überblick wird durch eine Auswahl bibliographischer Titel ergänzt.